

Rapport 2005:2

Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn

Våren 2005

The logo for ÅSUB, featuring the text "ÅSUB" in a bold, white, sans-serif font. The letters are set against a dark blue background that is part of a larger graphic element resembling a stylized bar chart or a series of vertical lines of varying heights. The overall design is modern and professional.

ÅSUB

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2003:1 Konjunkturläget våren 2003
- 2003:2 Det åländska jordbrukets framtida utvecklingsförutsättningar
- 2003:3 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn - våren 2003
- 2003:4 En snabb BNP-indikator för det privata näringslivet på Åland
- 2003:5 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn - hösten 2003
- 2003:6 Konjunkturläget hösten 2003
- 2003:7 Halvtidsutvärdering Ålands mål 2 program
- 2003:8 Halvtidsutvärdering Ålands mål 3 program
- 2003:9 Evenemangsundersökningen 2003
- 2004:1 Konjunkturläget våren 2004
- 2004:2 Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2003
- 2004:3 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn våren 2004
- 2004:4 Rådgivningen vid Ålands hushållningssällskap – en utvärdering
- 2004:5 Det åländska skatteundantagets samhällsekonomiska betydelse – idag och i framtiden
- 2004:6 På jakt efter tillväxt – en analys av utvecklingsmöjligheterna inom några landbaserade näringar på Åland
- 2004:7 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn hösten 2004
- 2004:8 Konjunkturläget hösten 2004
- 2004:9 Fiskerinäringens betydelse för samhällsekonomin på Åland
- 2004:10 EU-medlemskapets effekter på den åländska ekonomin i ett internationellt perspektiv. En förberedande studie.
- 2005:1 Konjunkturläget våren 2005

Pris 13,00 €

ISSN 1455–1977

Förord

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) gör två gånger per år en konjunkturbedömning för den kommunala sektorn på uppdrag av Ålands Kommunförbund. Rapportens huvudsakliga syfte är att förse de åländska kommunerna med aktuellt ekonomiskt underlag för en bedömning av framtidsutsikterna med särskild hänsyn till de behov som framkommer i anslutning till budgetprocessen.

Analysen av det privata näringslivet baseras bland annat på omfattande information från de åländska företagen, något som gör det nödvändigt med en tidsmässig samordning med ÅSUBs allmänna konjunkturbedömning på uppdrag av landskapsregeringen. ÅSUB vill här passa på att rikta ett stort tack till alla som på olika sätt bidragit med information.

Längst fram i rapporten finns en kort sammanfattning av rapporten och en sammanfattande prognos för de mest centrala inkomstkällorna för kommunerna inför år 2006.

Katarina Fellman har varit huvudansvarig för arbetet med rapporten, den allmänekonomiska bedömningen är i huvudsak hämtad från ÅSUBs konjunkturöversikt Konjunkturläget våren 2005 (Rapport 2005:1). *Maria Rundberg-Mattsson* har svarat för delar av den regionala analysen av näringslivets utveckling. Bedömningen avslutades i medlet av april 2005.

Såväl Kommunförbundet som ÅSUB tar gärna emot synpunkter och frågor om innehållet i rapporten. Om ytterligare information önskas går det bra att ta kontakt med Katarina Fellman på ÅSUB, telefon 25493.

Bjarne Lindström
Ålands statistik- och utredningsbyrå

Sigurd Lindvall
Ålands kommunförbund

Innehåll

1.	Sammanfattning.....	1
2.	Metoder och upplägg av rapporten.....	3
3.	Allmän ekonomisk översikt.....	4
3.1	Det internationella konjunkturläget.....	4
3.2	Konjunkturbilden i Ålands närområde	7
4.	Den åländska ekonomin	9
4.1	Allmän översikt	9
5.	Näringslivsutvecklingen.....	14
5.1	Näringslivet som helhet.....	14
5.2	Utvecklingen inom näringslivets branscher ur ett regionalt perspektiv	17
6.	Utvecklingen av den kommunala ekonomin	25
6.1	De kommunala nyckeltalen visar på svag ekonomisk utveckling.....	25
6.2	Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster.....	27
6.3	Landskapsandelarna till kommunerna.....	36
6.4	Kommunernas samlade skattefinansiering.....	38

Bilagor

1. Sammanfattning

Det internationella konjunkturläget präglas av det senaste årets starka uppgång. Under 2004 uppgick den globala tillväxten till omkring 5 procent, den högsta tillväxten på tre decennier. Också världshandelsvolymen har visat en snabb tillväxt under 2004 steg den med nästan 7 procent. Den över lag goda internationella konjunkturbilden håller i sig detta år ut, dock kan vi vänta oss en viss uppbromsning av den globala tillväxttakten till nivån strax under 4 procent.

Den åländska ekonomin befinner sig sedan några år tillbaka i en övergångsfas. Passagerarsjöfarten möter en allt hårdare konkurrens och uppvisar krympande lönsamhetsmarginaler. Omprövningen av den svenska alkoholskatten kommer med stor sannolikhet att resultera i en drastisk sänkning av alkoholpriserna, förmodligen redan inom ett år, vilket ytterligare kommer att krympa lönsamhetsmarginalerna inom färjnäringsen. Dessutom kommer konkurrensen från de estniska rederierna att märkas alltmer under det närmaste året.

Ålands BNP-tillväxt har under de senaste fem åren legat under både Sveriges och Finlands. Orsaken till detta står främst att finna i den svaga tillväxten inom passagerarsjöfarten och de därigenom uteblivna kringeffekterna för den åländska ekonomin. Den relativt goda utvecklingen av lönsamheten och produktiviteten hos industrisektorn, hos fraktsjöfarten och delar av tjänstesektorn förmår inte uppväga kräftgången hos passagerarsjöfarten. Den åländska ekonomin saknar just nu en tillväxtmotor. Effekterna av detta på Ålands samlade BNP för 2005 och 2006 är enligt vår bedömning att den svaga utvecklingen i förhållande till omvärlden fortsätter. ÅSUB:s prognos för Åland är en tillväxt på inte mer än drygt 1 procent för 2005.

Ser vi på det åländska näringslivet som helhet tror företagen på en försämrad konjunkturutveckling för sina respektive branscher. (För en sammanfattning se tabell 1, sidan 17). Bilden av en svag ekonomisk utveckling hos den åländska ekonomin bekräftas av att de åländska företagen förväntar sig att omsättningen såväl som lönsamheten kommer att minska under år 2005, jämfört med det föregående året.

För kommunernas del var den nominella tillväxten i skattefinansieringen¹ 2003 svag, om än positiv (2003 är det senaste året med slutförd beskattning). Om vi ser till den reella tillväxten, det vill säga om inflationen beaktas, var tillväxten endast 0,5 procent. År 2004 präglades skattefinansieringen av att det allmänna avdraget slopades och av de omläggningar av landskapsandelarna som hängde samman med den reformen. Ökningen ligger, enligt kalkylerna, totalt sett på ungefär samma nivå som för år 2003.

¹ Med kommunernas skattefinansiering avses skatteinkomsterna och landskapsandelarna sammantaget.

	2003	2004**	2005**	2006**
Skatteinkomster, totalt	64 287	68 188	71 356	74 281
Landskapsandelar *	22 662	20 404	20 196	20 134
Skattefinansiering, totalt	86 949	88 592	91 551	94 415
Förändring, %	2,1	1,9	3,3	3,1
Skattefinansiering, euro per invånare	3 311	3 363	3 451	3 544
Förändring, %	1,1	1,5	2,6	2,7
* Prövningsbaserade stöd och kompensationer som tagits upp i landskapets budget ingår inte här				

För innevarande år samt inför nästa år ser läget emellertid lite ljusare ut. Skattefinansieringen beräknas enligt prognoserna öka lite snabbare, med runt 3 procent. I rapporten konstaterar vi att det framför allt är förvärvsinkomstskatterna som beräknas växa.

Sammantaget pekar utvecklingen mot att inkomsterna från förvärvsskatterna kommer att få än större betydelse för kommunerna framöver. Den positiva utvecklingen av lönesumman, inflyttningen samt det faktum att staten aviserat att framtida skattelättnader i form av större avdrag ska ske inom ramen för statsbeskattningen, istället för inom kommunalbeskattningen som varit fallet de senaste åren, ger en god grund för de närmaste årens förvärvsinkomstskatter. Den inkomstkällan är dessutom den mest betydelsefulla för kommunsektorn som helhet. Därtill har höjda skattesatser bidragit till tillväxten i skatteintäkterna. Mellan tre och fem kommuner per år har höjt skatteprocenterna för kommunalskatten de senaste tre åren.

Till en mindre positiv bild bidrar de systembundna landskapsandelarna som minskar enligt kalkylerna. Landskapsandelarna har tidigare varit en säker och växande inkomstkälla för kommunsektorn. Dessutom är utvecklingen av samfundsskatterna osäker. Dels härrör en betydande del av samfundsskatterna från sjöfartssektorn där förändringarna i verksamhetsförutsättningarna har varit genomgripande den senaste tiden och ytterligare utmaningar är att vänta. Dels är det på kort sikt osäkert hur reformen av företagsbeskattningen kommer att påverka intäkterna från samfundsskatterna. Även skatteutjämningen påverkas negativt av sjunkande samfundsskatteandelar. Sviktande skatteinkomster drabbar på så vis kommunsektorn dubbelt.

Till den mindre ljusa bilden bidrar även utvecklingen av utgifterna inom kommunsektorn. Driftsutgifterna ökar nu långsammare än tidigare, nettoutgifterna för verksamheterna steg med 4,5 procent år 2003. Men fortfarande överstiger tillväxten i utgifterna tillväxten i skattefinansieringen, vilket inte är hållbart på sikt. En följd av det här förhållandet är att kommunernas skuldsättning har ökat markant under de senaste åren.

2. Metoder och upplägg av rapporten

I föreliggande konjunkturanalys har den aktuella information som finns om det ekonomiska läget anpassats till den kommunala sektorns behov på Åland. De politiska beslut som berör kommunernas verksamhet och ekonomi har så långt som möjligt beaktats och de ekonomiska konsekvenserna av dem presenteras i form av tabeller och diagram. Rapporten inleds med ett sammandrag av det internationella konjunkturläget och en sammanfattning av läget inom den åländska ekonomin som helhet. Informationen är här i huvudsak hämtad ur ÅSUBs översikt *Konjunkturläget – våren 2005* (ÅSUB Rapport 2005:1). Därefter följer en näringslivsöversikt som presenteras per bransch och region². Analysen är till stor del sammanställd på basen av månadsvis registerinformation om de mervärdesskatteskyldiga företagens omsättning och löneutbetalningar. Registerinformationen kompletteras med resultatet från en enkät bland de åländska företagen. Därutöver har företrädare för näringslivet och dess organisationer samt landskapsstyrelsens näringsavdelning bidragit med värdefull information.

I den senare delen av rapporten finns centrala nyckeltal för den kommunala ekonomin samt kalkyler över framtida inkomster samlad. Här finns uppgifter om hur ekonomin utvecklats under de senaste åren, om landskapsandelarna till kommunerna samt övrig ekonomisk aktivitet. Här presenteras även en kalkyl för kommunernas skatteinkomster för åren 2005 och 2006. I praktiken betyder det att kalkyler tagits fram för tre år: 2004, 2005 och 2006, eftersom beskattningen för ifjol slutförs först i slutet av oktober i år. Skatteinkomsterna är den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet.

Rapporten är i huvudsak upplagd så att informationen i textdelen presenteras per region eller för hela Åland. Den intresserade kan ta kontakt med ÅSUB för att få information om den enskilde kommunen.

I rapportens tabeller och diagram anger beteckningen * att uppgiften är preliminär och beteckningen ** att det är fråga om prognos eller framskrivning av utvecklingen.

² Regionerna är följande: Mariehamns stad; centralkommunerna Finström, Hammarland, Jomala och Lemland; randkommunerna Eckerö, Geta, Lumparland, Saltvik och Sund samt skärgårdskommunerna Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö.

3. Allmän ekonomisk översikt

3.1 Det internationella konjunkturläget

Det internationella konjunkturläget präglas fortfarande av det senaste årets starka uppgång. Under 2004 uppgick sålunda den globala tillväxten till omkring 5 procent, den högsta tillväxten på tre decennier. Ökande resursutnyttjande, växande tendenser till flaskhalsar i produktionen och en gradvis uppstramad finanspolitik antas dock under innevarande och nästa år medföra en uppbromsning av den globala tillväxttakten till nivån kring eller strax under 4 procent.

Den **amerikanska ekonomin** har under senare år varit expansiv och gett positiva efterfrågeimpulser till resten av OECD-området. Den samlade produktionsvolymen växte med 3 procent 2003 och med hela 4,4 procent 2004. Detta är en tillväxttakt som ligger gott och väl över OECD-genomsnittet under dessa år (2,0 respektive 3,4 procent), för att inte tala om Euroområdet betydligt svagare tillväxt under 2003 med blott 0,5 och under fjolåret knappa 2 procent. Till de positiva dragen i den amerikanska tillväxten hör också en förhållandevis snabb tillväxt i antalet nya jobb och en nedgång i arbetslösheten.

Det finns dock tecken på en viss instabilitet i den amerikanska uppgången. Under sommaren 2004 skedde sålunda en försvagning i den amerikanska tillväxttenden, något som efter en återhämtning under hösten upprepades under årets sista månader. Till detta kommer en sedan årsskiftet försvagad framtidstro inom affärsliv och bland konsumenter (*figur 1*). Mot bakgrund av den förväntade tendensen till uppbromsning i den globala uppgången och dessa första tecken på en något svagare amerikansk konjunkturbild har tillväxtnivån för innevarande och nästa år hos flertalet prognosinstitut skrivits ner till de trots allt ändå rätt goda nivåerna kring 3,0–3,5 procent (*figur 2*).

Trots ouppklarade strukturproblem på arbetsmarknaden, i vissa länder rätt betydande statliga budgetunderskott och svag intern efterfrågeutveckling, började ändå tillväxten i **Euroområdet** under fjolåret att ta fart i kölvattnet av den globala konjunkturuppgången. Från ett i stort sett ekonomiskt stillastående under 2003, tog tillväxten ett ordentligt kliv uppåt till strax under 2 procent 2004. Prognoserna för innevarande och nästa år pekar mot en tillväxt på ungefär samma nivå.

Den goda globala konjunkturen med växande efterfrågan inte minst i de stora asiatiska ekonomierna, ger goda förutsättningar för euroländernas export. Flertalet prognosinstitut räknar därför också med en fortsatt volymutveckling av den europeiska exporten under 2005 och 2006, om än inte riktigt lika snabbt som under fjolåret. En varningssignal är den uppbromsning i exportutvecklingen som började märkas mot slutet av förra året. En kritisk faktor när det gäller exportförutsättningarna är eurons

dollarkurs. Eurons kraftiga förstärkning mot dollarn har medfört viss osäkerhet om exportutsikterna för den europeiska industrin och därmed också förutsättningarna för den ekonomiska återhämtningen inom Euroområdet (*figur 4*).

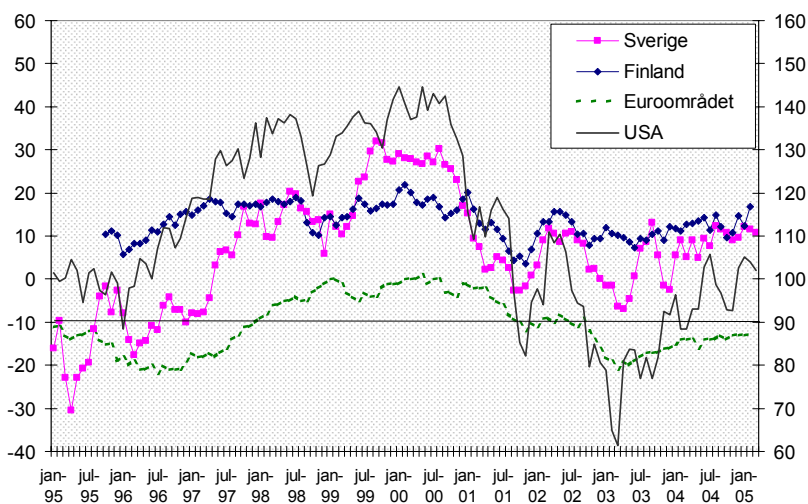
För hela eurozonen ligger arbetslöshetsgraden kring 9 procent. Bedömningen är dock att den fortsatta tillväxten på strax under 2-procentsnivån under de närmaste åren skall ge en press nedåt på arbetslöshetssiffrorna till i bästa fall nivån strax över 8 procent. Ett problem är också det ansträngda statliga budgetläget i flera av de större EU-länderna, något som sannolikt kommer att medföra framtida åtstramningar i finanspolitiken och förhindra efterfrågehöjande skattesänkningar.

Inflationen har under senare år legat kring 2 procent inom euroområdet. Denna förhållandevis höga nivå kan åtminstone delvis förklaras av det sedan början av förra sommaren höga oljepriset. Med en styrränta på idag 2,0 procent så betyder detta en historiskt låg realränta på noll-procentsnivån.

De till EU nyligen anslutna staterna i **Centraleuropa** och **Baltikum** uppvisar en allmänt sett positiv konjunkturbild. Anpassningen till Unionens konvergenskriterier har generellt sett gått bra - dock med viss tveksamhet gällande de statliga budgetunderskotten i några länder - och den ekonomiska tillväxten är god. Tillväxtnivåerna i de nya centraleuropeiska EU-medlemmarna har under senare år generellt sett legat på nivåerna kring 2-5 procent. Den primärt exportledda tillväxten förväntas fortsättningsvis vara hög, om än något avtagande.

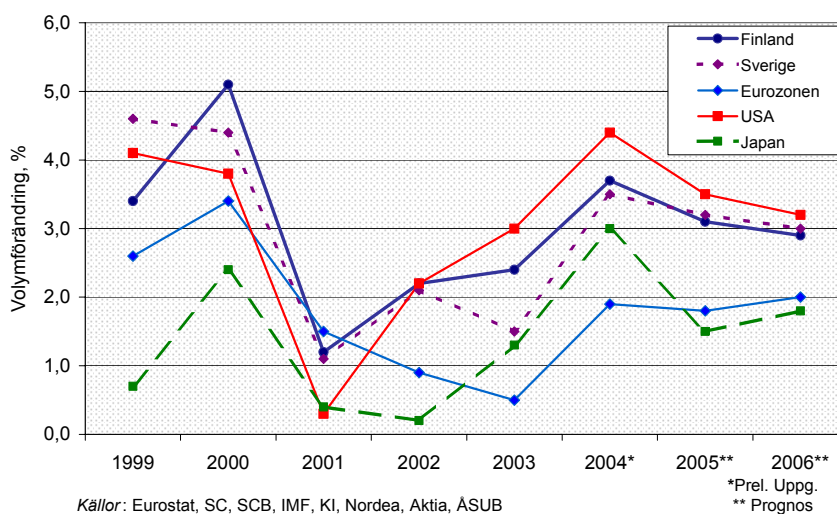
Den **ryska ekonomin** har under den senaste femårsperioden genomgått en stark expansion, inte minst på grund av växande efterfrågan och stigande priser på den råolja som dominerar exporten. I fjol växte BNP med drygt 7 procent. Mycket tyder dock på en gradvis avmattning under de kommande åren till nivåerna ner mot 5 procent.

Figur 1. Konsumenternas framtidstro i USA, EU, Finland och Sverige

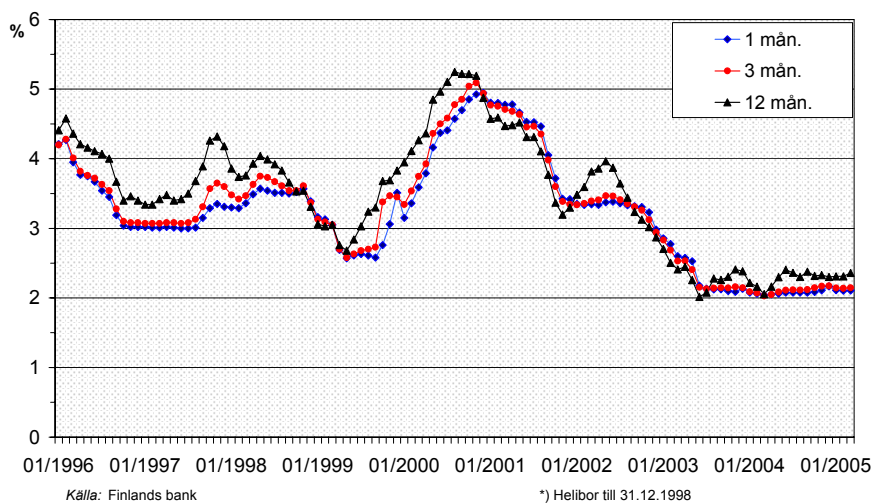

Källor: The Conference Board, Eurostat, Finlands bank, Konjunkturinstitutet

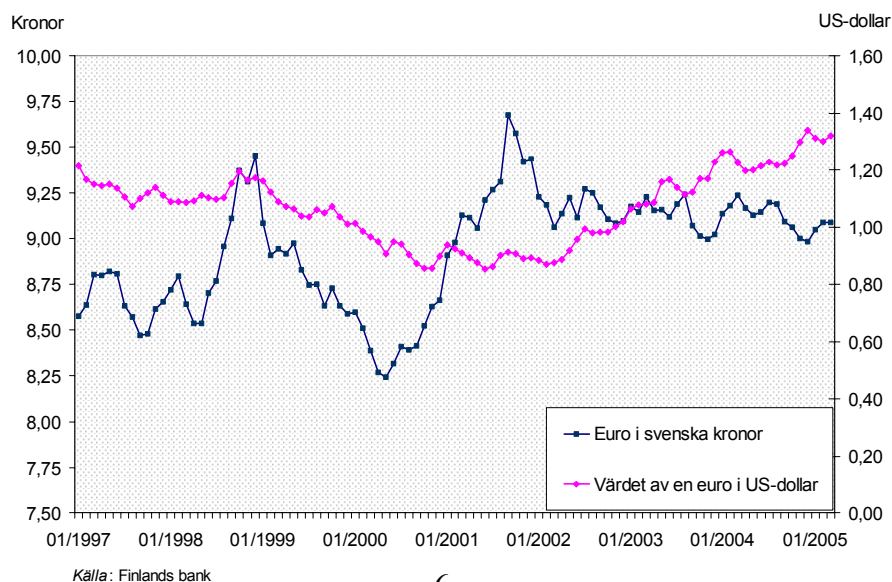
Figur 2. BNP-tillväxten 1999-2006

Figur 3. Euriborräntor, månadsdata

Figur 4. Euro i svenska kronor och US-dollar

3.2 Konjunkturbilden i Ålands närområde

Den **svenska konjunkturuppgången** var under fjolåret i huvudsak exportdriven. Exportframgångarna har hittills varit särskilt påtagliga beträffande motorfordon och telekommunikationsprodukter. I takt med att marknaderna för dessa branscher uppnår en högre grad av mättnad kommer dock den starka svenska exportutvecklingen att mattas av och närma sig den genomsnittliga, betydligt lägre, marknadstillväxten i omvärlden. Det råder därmed enighet bland flertalet konjunkturexperter om en gradvis uppbromsning i den svenska exportens volymtillväxt under 2005 och 2006.

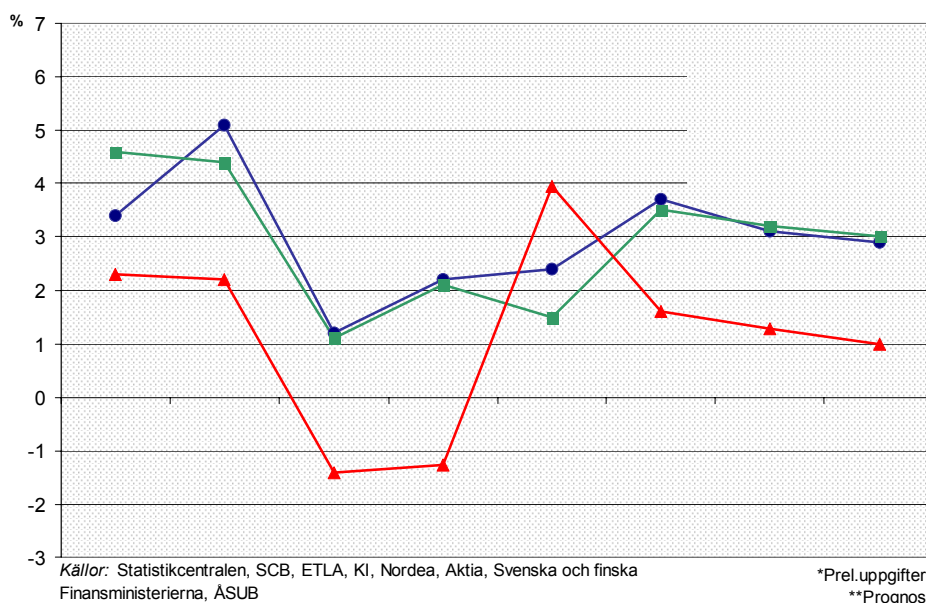
I takt med inbromsningen i exportvolymens tillväxttakt ser det dock ut som om den inhemska efterfrågan i form av investeringar och privat konsumtion tar ytterligare fart och därmed i stort sett väger upp den försvagade exportutvecklingen. Mycket tyder därför på att tjänstesektorn under innevarande år kommer att överta industrins roll som 'konjunkturlokomotiv'. Den från slutet av fjolåret gradvis ökande sysselsättningen med åtföljande nedåttrend i arbetslösheten från nuvarande 5 – 6 procentnivån, till enligt prognoserna i slutet av nästa år ner mot 4,5 procent, förväntas sålunda sätta fart på den privata konsumtionen. Den privata konsumtionen stöds även av en fortsatt låg, om än långsamt växande, inflation samt en stark offentlig ekonomi som förväntas ge utrymme för mindre skattesänkningar under de kommande två åren. De svenska konsumenternas syn på sin framtid ligger också fortsättningsvis på en hyfsat god - om än under senare månader något sviktande – nivå (*figur 1*).

Under senare år har den **finländska ekonomin** uppvisat en jämfört med euroregionens genomsnitt förhållandevis god tillväxtkurva. I fjol blev sålunda den finska tillväxten hela 3,7 procent medan genomsnittet för övriga euroländer stannade strax under 2-procentsnivån. De viktigaste faktorerna bakom tillväxten har varit en expansiv hemmamarknad och särskilt från och med hösten 2004 en god exportutveckling. Även om de goda tiderna ser ut att hålla i sig så mognar dock den finska högkonjunkturen ut under innevarande år. Detta medför sannolikt en jämfört med fjolåret lägre tillväxttakt på 3,1 procent. I takt med den gradvisa uppbromsningen av den internationella efterfrågetillväxten från och med slutet av 2005 beräknas tillväxttakten avta ytterligare något för att under 2006 stanna strax under 3-procentsnivån (*figur 2*).

Det idag sannolikt största hotet mot en fortsatt god exportutveckling torde vara euron kursen. Den senaste tidens revalvering av euron mot dollarn har gradvis urholkat exportindustrins priskonkurrenskraft. En fortsatt euroförstärkning med upp emot 10 procent skulle sannolikt betyda en så pass stor försämring av exportförutsättningarna att den ovan förutspådda uppgången vänds i stagnation eller till och med i ekonomisk tillbakagång.

Konjunkturen är emellertid inte enbart beroende av externa faktorer. Köpkraften hos hushållen är också en viktig faktor i detta sammanhang. Realinkomsterna steg med i genomsnitt 3,4 procent under 2004 och beräknas fortsätta sin tillväxt på ungefär samma nivå i år. En svag uppåttrend i sysselsättningen förväntas bidra till en viss reducering av arbetslösheten från dagens nästan 9 till en nivå i närheten av 8 procent under 2006. Tillsammans med de stigande reallönerna kommer detta sannolikt att medföra en fortsatt hög inhemsk konsumtionsefterfrågan under den närmaste 12 – 24 månadersperioden. För detta talar även hushållens allmänt sett rätt positiva syn på sina ekonomiska framtidsutsikter (*figur 1*).

Inflationstakten har under fjolåret varit mycket låg, för att inte säga obefintligt, bland annat på grund av den kraftiga sänkningen av alkoholskatterna. Mycket talar dock för att inflationen under innevarande år återgår till den något mer normala, men ändå internationellt sett låga, nivån kring 1 - 1,5 procent – men med potential för ytterligare viss uppgång under 2006. Till det sakta ökande inflationstrycket torde även den gradvisa uppstramningen av den europeiska penningpolitiken bidra. Det mesta tyder nämligen på att ECB kommer att höja styrräntan från nuvarande 2-procentsnivån (*figur 3*) till upp emot 2,5 – 3,0 procent mot slutet av 2005 och eventuellt ända upp emot 3,5 procent mot slutet av 2006.

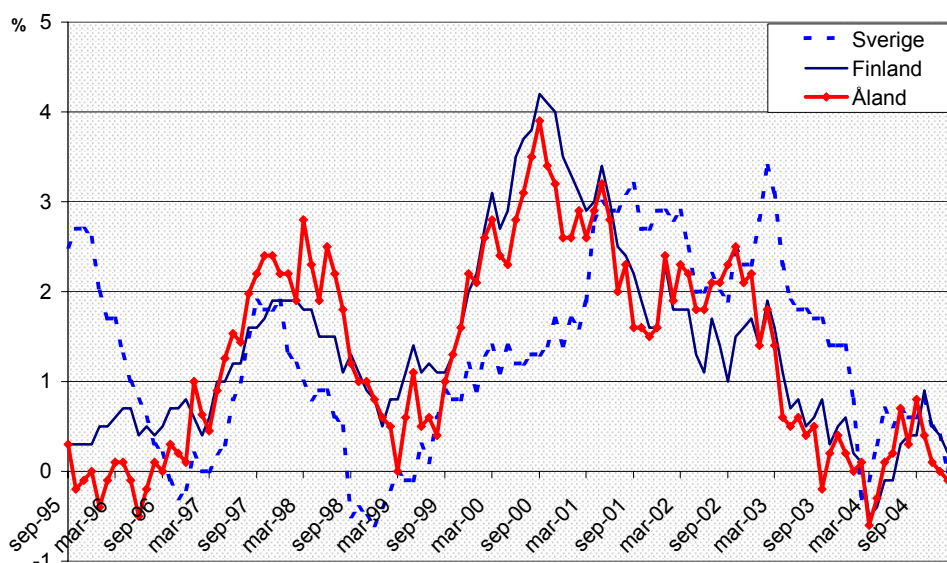
Figur 5. BNP-tillväxten på Åland i jämförelse med Finland och Sverige

4. Den åländska ekonomin

4.1 Allmän översikt

Den åländska ekonomin befinner sig sedan några år tillbaka i en övergångsfas. Passagerarsjöfarten som utgör ryggraden i den åländska ekonomin möter en allt hårdare konkurrens och uppvisar krympande lönsamhetsmarginaler. Flera varandra överlappande processer framstår härvidlag som avgörande. När det gäller den övernationella EU-processen och Ålands särställning inom denna har den konkurrensfördel som det så kallade skatteundantaget gav Åland efter dess införande våren 1997 gradvis eroderats av de varierande konkurrensvillkor som fortfarande i första hand bestäms av de enskilda nationella regeringarna och deras respektive sjöfarts- och skattepolitik. Beskattningen av alkohol i Finland, Sverige och de baltiska staterna bestämmer i hög grad färjrederiernas lönsamhetsvillkor. Här består osäkerheten, eftersom den svenska alkoholskatten just nu är under omprövning. Denna omprövning kommer med stor sannolikhet att resultera i en drastisk sänkning av de svenska alkoholskatterna i början av år 2006, vilket ytterligare kommer att krympa lönsamhetsmarginalerna inom färjnäringsen. Konkurrensen från de estniska rederierna - baserade i ett land som numera är fullvärdig medlem av EU - kommer att märkas alltmer under det närmaste året.

När det gäller **de makroekonomiska utsikterna** kan vi först konstatera att Ålands BNP-tillväxt under de senaste fem åren legat under såväl Sveriges som Finlands (*figur*

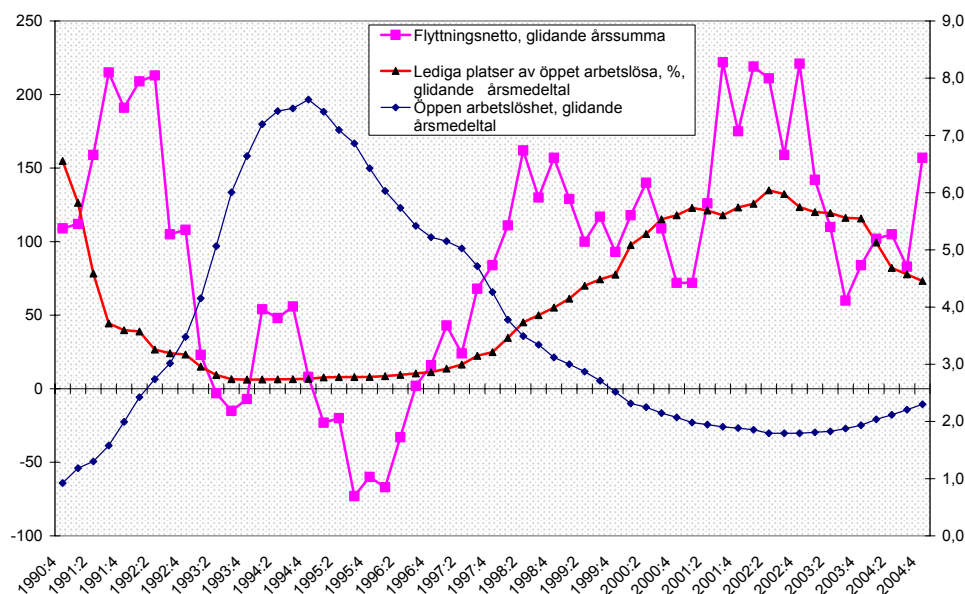
Figur 6. Inflationen i Sverige, Finland och på Åland

5). Vi kan också konstatera att i ett ännu längre perspektiv har Ålands köpkraftskorrigerade BNP sjunkit i förhållande till såväl Sverige, Finland och Euroområdet.³ Orsaken till den jämförelsevis dåliga utvecklingen av Ålands samlade produktion står främst att finna i den svaga tillväxten inom passagerarsjöfarten och de därigenom uteblivna kringeffekterna. Den relativt goda utvecklingen av lönsamheten och produktiviteten hos industrisektorn, den lilla men växande IT-sektorn och delvis hos fraktsjöfarten förmår inte uppväga kraftgången hos passagerarsjöfarten. Den åländska ekonomin saknar just nu en tillväxtmotor. Effekterna av detta på Ålands samlade BNP för 2005 och 2006 är enligt vår bedömning i nuläget att den svaga utvecklingen i förhållande till omvärlden fortsätter. Som framgår av *figur 6* är ÅSUBs prognos för Åland en tillväxt på inte mer än drygt 1 procent för 2005 och 1 procent för 2006, vilket är ca två procentenheter under vår prognos för Sverige och Finland.

Den offentliga sektorn bidrar med ca 20 procent av Ålands BNP. Trots att inkomstutvecklingen för landskapet stagnerat och kommunernas ekonomi varit svag under de senaste åren, har den offentliga sektorn vuxit betydligt snabbare än den privata sektorn. Detta mönster ser ut att fortsätta under innevarande år och även under 2006, då vi uppskattar att den offentliga sektorn kommer att växa med ca 4 procent, medan det privata näringslivets tillväxt kommer att ligga under 1 procent.

³ Se ÅSUB Rapport 2004:10 *EU-medlemskapets effekter på den åländska ekonomin i ett internationellt perspektiv*.

Figur 7. Flyttningsnetto och trender i öppen arbetslöshet

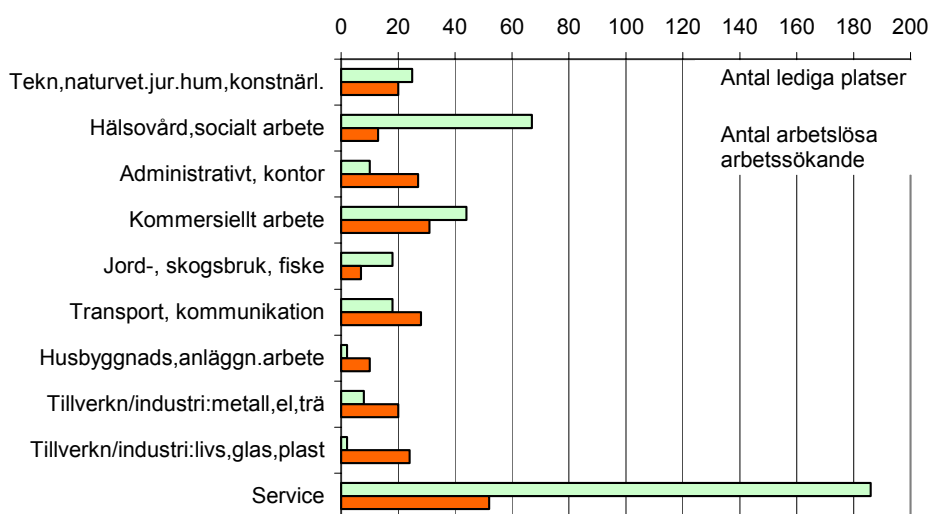

Inflationen på Åland befinner sig på en historiskt låg nivå (*figur 6*). Konsumentprisindex har under perioden februari 2004 till februari 2005 sjunkit med 0,3 procentenheter och närmast samma låga nivåer som 1996. Det är i första hand sjunkande priserna på alkohol, tobak och kommunikationer som har pressat ner inflationen, medan kostnaderna för bostäder, vatten och el stigit något under perioden. Bland annat en höjning av livsmedelspriserna har i början av året vänt deflationen under november – december 2004 till en inflation på 0,8 i mars 2005.

En ytterligare ökning av kostnaderna för bostäder, bränslen och livsmedel kan komma att driva upp inflationen någon tiondel under de närmaste månaderna. Av utsikterna att oljepriset kan komma att ligga över 50 USD under de närmaste åren följer att vi får räkna med att i alla fall bränslepriserna kommer att vara inflationsdrivande. Däremot kan prisökningen på livsmedelsprodukter marginellt komma att bromsas av konkurrensen från de nya medlemsstaterna inom EU.

Räntenivåerna har varit fortsatt låga under 2004. Dagslåneräntornas volatilitet har sjunkit under de senaste månaderna. Euriborräntan har visat en svag tendens att höjas under 2004 och fram till mitten av april i år (*figur 4*). Den långa räntan (12-månader) låg i mitten av april 2005 ca 0,2 procentenheter högre än vid motsvarande tid förra året. En likaså svag trend uppåt har märkts under innevarande år, men förändringarna är marginella. I dagsläget ser de låga räntenivåerna ut att stå sig, vilket skulle innebära att räntorna inte i nämnvärd grad förändrar mönstren för hushållens konsumtion och skuldsättningsgrad under den närmaste tiden.

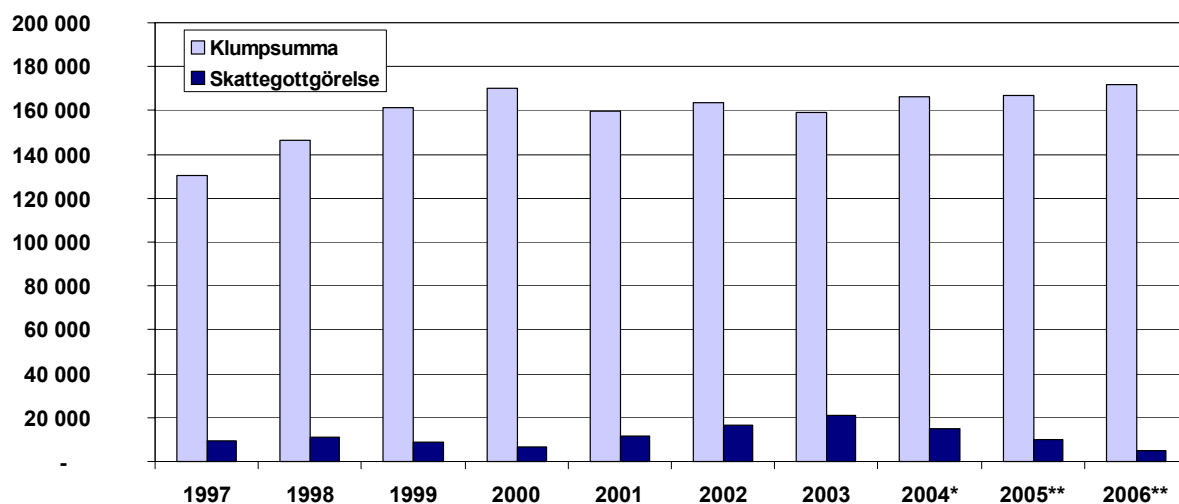
Figur 8. Öppet arbetslösa arbetssökande och lediga platser enligt yrke, mars 2005

Flyttningsrörelsen. Förändringarna på arbetsmarknaden styr flyttningsrörelsens utveckling, men storleken på flyttningsströmmarna varierar, inte minst på grund av det ringa antalet personer det handlar om. Fjölårets nettoinflyttning uppgick till 157 personer, vilket var klart högre än genomsnittet på 59 personer under 1990-talet, då arbetsmarknadsläget var mycket sämre än vad det varit under det innevarande decenniet (*figur 7*). Under 2001-2004 flyttade det årligen in 162 personer fler till Åland än som flyttade ut. För innevarande år visar ÅSUB:s ekonometriska analys en nedgång i nettoinflyttningen. Nettoinflyttningen ser ut att röra sig kring 110-130 personer i år. Det finns flera skäl till varför flyttningsrörelsen kan tänkas sjunka. För det första ser det ut som att antalet lediga platser i förhållande till antalet arbetslösa håller på att minska, vilket torde leda till ett minskat behov för inflyttning. För det andra är produktionen av nya bostäder på neråtgående. Enligt preliminära siffror minskade produktionen av nya bostäder ifjol. Även statistiken över antalet påbörjade bostäder, samt byggnadslov för bostäder, visar en neråtgående trend.

Figur 8 visar förhållandet mellan antalet arbetslösa som söker arbete och antal lediga platser enligt bransch. Den största obalansen mellan utbud och efterfrågan av arbetskraft återfinns i den offentliga sektorn, inom branschen 'hälsovård och socialt arbete' där antalet lediga platser är mer än dubbelt så många som de arbetssökande. Det största överutbudet av arbetskraft återfinns inom primärnäringarna, byggnadssektorn och tillverkningsindustrin. Enligt vår konjunkturbarometer, vars resultat presenteras närmare i avsnitt 4.1, förväntas antalet arbetsplatser inom primärnäringarna och byggsektorn minska ytterligare under detta år, medan antalet anställda inom industrin förväntas öka något.

Figur 9: Utvecklingen av landskapets avräkningsbelopp och skattegottgörelsen (enligt basår)

Inkomstutvecklingen för **landskapet Åland** har stagnerat under de fyra senaste åren. Landskapets budget finansieras till stor del av en avräkningsinkomst på 0,45 procent av statens inkomster (exklusive upplåning). Avräkningsbeloppet ökade förhållandevis snabbt under slutet av 1990-talet. Sedan år 2001 har tillväxten avtagit. Sviktande skatteinkomster till följd av ökade avdrag och justerade skatteskalor dämpar utvecklingen av statens inkomster, och därmed även inkomsterna för landskapet. För år 2004 beräknas avräkningsbeloppet ha uppgått till 166,2 miljoner euro och för i år till cirka 167 miljoner euro. Prognosen för åren 2006 - 2007 är i nuläget att beloppet stiger till runt 172 miljoner euro.

Den så kallade skattegottgörelsen, det vill säga den del av landskapets direkta skatter som överstiger 0,5 procent av de influtna direkta skatterna i Finland, har å andra sidan ökat betydligt de senaste åren. Beloppet steg med 75 procent, till drygt 11,8 miljoner år 2001. År 2002 uppgick beloppet till 16,7 miljoner och för år 2003 till 21,0 miljoner euro. För skattegottgörelsen är systematiken sådan att 2003 års belopp tas upp i 2005 års budget. Skattegottgörelsen beräknas sjunka de närmaste åren, bland annat till följd av utvecklingen inom sjöfarten.

5. Näringslivsutvecklingen

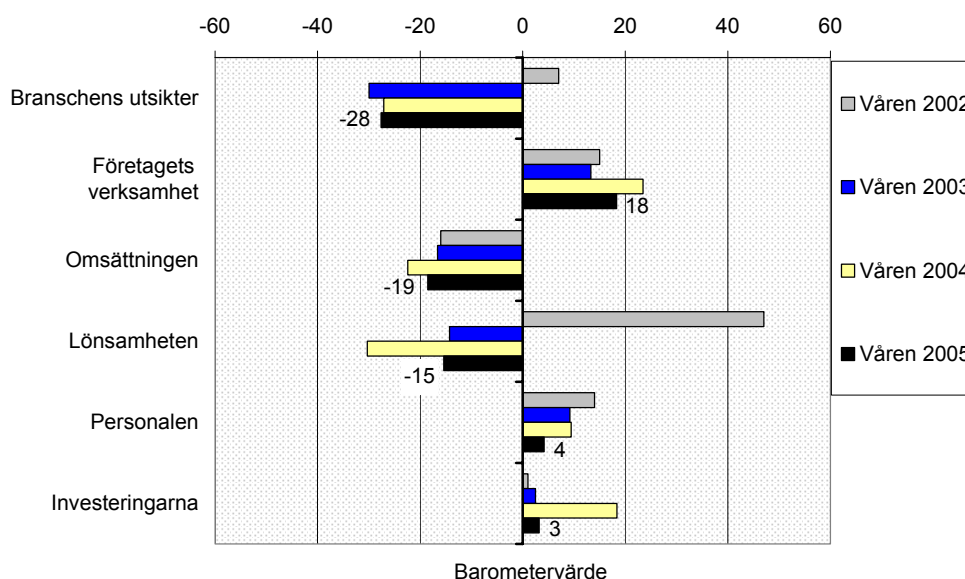
5.1 Näringslivet som helhet

ÅSUB har för åttonde året i rad sammanställt en **konjunkturbarometer** som baseras på ett urval åländska företag, med en viss tonvikt på de större företagen. Urvalsföretagens anställda står för drygt 80 procent av sysselsättningen inom det privata näringslivet.

Enkäten är utformad så att företagen mestadels svarar på frågor med tre svarsalternativ, där de skall ange förväntade förändringar i omsättning, investeringar etc., enligt modellen positivt, oförändrat, respektive negativt. Vid sammanställningen av svaren för de enskilda företagen tar vi hänsyn till företagens storlek inom de enskilda branscherna, de viktas. Samtliga branscher har minst fyra svarande.

Barometerutslagen för hela det åländska näringslivet återges i *figur 10* och visar för det första att företagen tror på en försämrad konjunkturutveckling för sina respektive branscher, medan de förväntar sig att det egna företaget trots detta kommer att expandera. Vi vet sedan tidigare att detta svarsmönster återkommer varje år, och att utslaget inte fungerar särskilt väl som konfidensindikator. Däremot ger svaren på frågorna om omsättning, lönsamhet, personal och investeringar betydligt bättre indikationer om den framtida konjunkturutvecklingen.

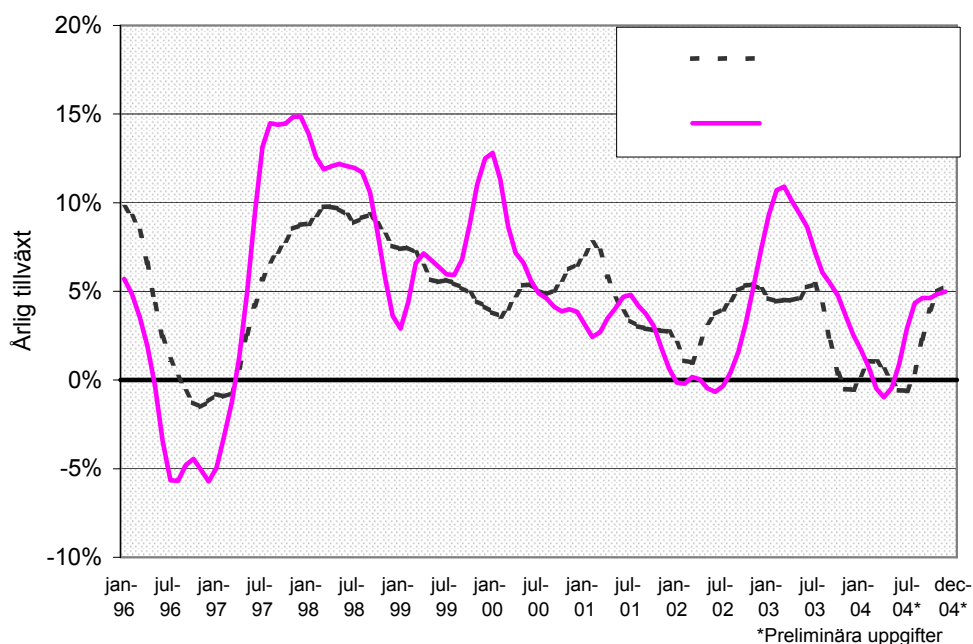
Figur 10. Förväntningarna inom hela det åländska näringslivet inför år 2005

Bilden av en svag ekonomisk utveckling hos den åländska ekonomin bekräftas av att de åländska företagen förväntar sig att omsättningen såväl som lönsamheten kommer att minska under år 2005, jämfört med det föregående året. Barometerutslagen på frågan om antalet anställda och investeringarna under det kommande året ger båda svaga positiva indikationer, av vilka vi inte kan dra för långtgående slutsatser.

Den svaga relativa utvecklingen av Ålands BNP återspeglas i tillväxten av det privata näringslivets omsättning och lönekostnader för de senaste åren som visas i figur 11. Den långsiktiga trenden har sedan 1998 visat en avtagande tillväxt, även om vi i ett kortare perspektiv kan avläsa en vändning uppåt under andra hälften av 2004. Vändningen är en uppgång från en mycket låg nivå och skall inte ses som ett trendbrott, snarare får vi räkna med att utvecklingen under 2005 kommer att innebära en fortsättning av den negativa långsiktiga tillväxten av omsättningen och lönesummorna.

Figur 11. Omsättningens och lönekostnadernas utveckling

Antalet nystartade och nedlagda företag, respektive konkurser ger en fingervisning om konjunkturernas allmänna utveckling i ett något längre perspektiv. De senaste uppgifterna vi har tillgång till gäller år 2004 och visar att under årets första hälft fick Åland ett nettotillskott av 49 företag, och att det under det årets tredje kvartal bildades 32 nya företag. Antalet konkurser under fjolåret var 12 och fram till början av april i år hade än så länge inga konkursärenden påbörjats.

Tabell 1. Sammanfattning av den förväntade konjunkturutvecklingen inom de olika branscherna under år 2005

Näring	Konjunktur/ förväntningarna	Kommentarer	Andel av BNP
Primärnäringarna	Svag konjunkturutveckling Övervägande negativa förväntningar	Som helhet präglas branschen av allmän osäkerhet, även om tillväxten av omsättningen är svagt positiv sedan ett år tillbaka	3,5
Livsmedelsindustri	Relativt goda konjunkturutsikter/ Positiva förväntningar ang. omsättning och lönsamhet	God produktivitet utveckling (möjlig tillfällig). Skärpt internationell konkurrens	6,3
Övrig industri	Relativt goda konjunkturutsikter God tillförsikt	God produktivitet utveckling. Internationellt expansiv bransch. Hård konkurrens. Gynnas av hög tillväxt inom världsekonomin	
Vatten och el	Relativt svag konjunktur	Vikande lönsamhet, men en viss förbättring av produktiviteten verkar ha skett och verksamheten expanderar	1,3
Byggverksamhet	Vikande konjunktur Negativa förväntningar	Nedgången sedan 2003 fortsätter. Gradvis minskning av de offentliga investeringarna dämpar konjunkturen	3,9
Handel	Svag konjunkturutveckling Minskade investeringar väntas	Allmän stagnation sedan några år tillbaka. Svag produktivitet utveckling. Minskning av personalen. Den långsiktiga nedgången i antalet övernattningsplatser fortsätter.	8,9
Hotell och Restaurang	Svag/vikande	Stagnation – minskning av antalet anställda att vänta.	
Transport och kommunikation	Svag/vikande konjunktur för passagerarrederierna, bättre för fraktrederierna. Pessimism ang. lönsamhet och omsättning hos passagerarrederierna	Aktuella strategiska avgöranden i verksamhetsförutsättningarna för passagerarsjöfarten: den svenska alkoholskatten och den finländska sjöfartspolitikerna. Allt hårdare konkurrens. Fraktsjöfarten gynnas av tillväxten inom världsekonomin och exporten	41,8
Bank och försäkring	Svagt positiv konjunktur Ev. en svag tillväxt av omsättningen	Relativt god lönsamhet och en del nyrekryteringar i sikte	14,3
Övriga tjänster	Relativt goda utsikter Branschen själv optimistisk	Motsägelsefull bild	2,7
IT-sektor	Avtagande tillväxt, försvagad konjunktur Eventuellt en viss försämring av omsättning och lönsamhet	Få nyrekryteringar att vänta	(se anm.)

Anm.: Uppgifterna om de respektive branschernas BNP-andelar är från 2001. IT-sektorn ingår som en tvärgående kategori bl.a. i

'övriga tjänster', bank och finans och handel, och dess andel av BNP redovisas därför ej separat.

Källa: ÅSUB:s konjunkturenkät och löne- och omsättningsstatistik från Statistikcentralen (SC).

5.2 Utvecklingen inom näringslivets branscher ur ett regionalt perspektiv

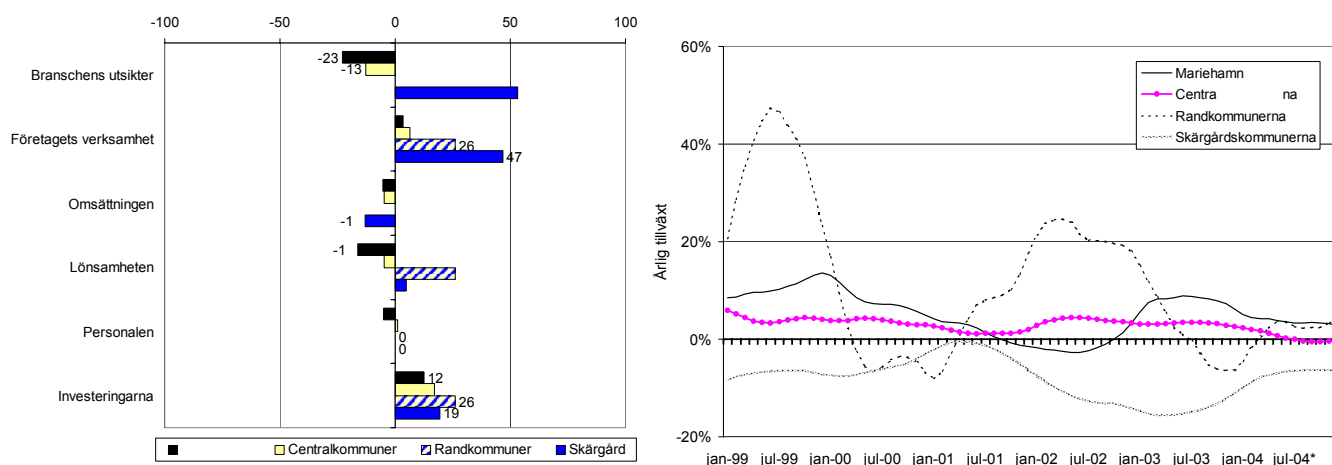
För att ge en mer nyanserad bild av näringslivets utveckling i olika regioner inom Åland presenteras uppgifter från vårens konjunkturbarometer samt uppgifter om tre olika näringssektors omsättningsutveckling per region. De åländska kommunerna har delats in i fyra grupper (se not 1). Näringslivets branscher har delats in i tre övergripande näringssektorer för att säkra ett acceptabelt antal svar per bransch och region. De tre näringssektorerna är: 1) parti- och detaljhandeln, 2) alla andra serviceföretag, inklusive inkvarterings- och restaurangnäringen, transportföretagen, finanssektorn samt företags-tjänsterna och de privata tjänsterna samt 3) industrin inklusive, vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnäringsföretagen.

Utvecklingen inom handeln

Förväntningarna inom handeln präglas av turismens osäkra framtida utveckling. Inom handeln förväntar man sig att omsättning och lönsamhet sjunker något under detta år.

En jämförelse av omsättningens utveckling per region visar på relativt stora variationer i den årliga tillväxten för handelsföretagen i randkommunerna (*figur 13*). Efter den senaste toppen sommaren 2002 har omsättningsutvecklingen blivit långsammare och till och med negativ under senare delen av 2003. Handelsföretagen i centrankommunerna har haft en relativt stabil utveckling sedan mätperiodens början. I Mariehamn var den årliga tillväxten inom handelsföretagen negativ under större delen av år 2002. År 2003 steg tillväxten till en nivå på 7-8 procent, medan tillväxttakten ifjol åter sjönk något. Handelsföretagen i skärgården uppvisar negativa tillväxtsiffror ända från mätperiodens början.

Figur 12 och 13. Omsättningens utveckling inom handeln samt handelsföretagens förväntningar, per region

Handelsföretagen i Mariehamn och i centralkommunerna ser inte så ljusst på branschens utsikter, medan förväntningarna på det egna företags verksamhet är svagt positiva (*figur 12*). Förväntningarna på omsättnings- och löneutvecklingen är negativa bland företagen i Mariehamn och centralkommunerna, medan handelsföretagen i rand- och skärgårdskommunerna tror på en viss positiv utveckling.

Handelsföretagen i staden, i skärgården och i centralkommunerna uppgav att de i första hand kommer att satsa på rationaliseringar under de kommande åren, medan största delen av företagen i randkommunerna kommer att utveckla marknadsföringen. Viljan att investera under det kommande året är positiv i samtliga fyra regioner, medan viljan att nyanställa är svag, och till och med aningen negativ i staden. Handelsföretagen i samtliga regioner uppgav att den hårda konkurrensen utgör det största hindret för utvecklingen av det egna företaget.

Utvecklingen inom servicesektorn

I branschsektorn ”serviceföretag” ingår företag inom inkvarterings- och restaurangnäringen, transportsektorn, finanssektorn samt företagstjänster och privata tjänster. Sjöfarten utgör en betydande del inom sektorn.

Inom **hotell- och restaurangbranschen** har volymtillväxten mellan åren 2003 och 2004 varit svagt negativ. I svaren på vår enkätundersökning förutspår man allmänt att omsättningen, och även till en viss del lönsamheten, kommer att minska under detta år.

Antalet övernattningar på Åland under 2004 sjönk med 8,4 procent jämfört med förgående år. Trenden med en kontinuerlig negativ tillväxt av antalet övernattningar från år 2000 och framåt inte bara fortsätter utan ser ut att förstärkas. Inkvarteringsverksamheten framstår överlag som en stagnerande bransch. Nergången för år 2004 var särskilt markant under högsäsongen. En del av förklaringen till denna starka nedgång står dock säkert att finna i det jämförelsevis dåliga semestervädret under sommarmånaderna.

Branschen **transporter och kommunikation** är den dominerande sektorn inom det åländska näringslivet. Den negativa tillväxten av branschens omsättning under fjolårets första hälft har vänt och enligt våra preliminära uppgifter för december 2004 är siffrorna nu positiva. Liksom under tidigare år har lönesumman i stort sett följt samma mönster, och uppvisade också den en positiv tillväxt för december 2004.

De åländska *passagerarrederierna* verkar på en allt hårdare marknad.⁴ De potentiella

⁴ Hans Ahlström, VD vid Ålands redarförening och Olof Widén, VD för Fraktfartygsföreningen har bidragit med underlag för detta avsnitt.

vinsterna av en ökad passagerarvolym har motverkats av de minskade intäkterna per passagerare. Konkurrensen från den estniska färjsjöfarten börjar nu kännas på allvar och har aktualiserat de skilda villkor för bemanning som råder inom EU:s medlemsstater. Konjunkturutsikterna för branschen som helhet är enligt vår barometerundersökning fortsättningsvis dystra. Såväl omsättningen som lönsamheten förväntas minska avsevärt under det kommande året.

Efter förra årets omfattande nyanställningar i samband med att Birka Lines nya kryssningsfartyg sattes i trafik under åländsk flagg, är utsikterna nu att personalstyrkan kommer att hållas i stort sett oförändrad under det närmaste året. I synnerhet kryssningsverksamheten kan under överskådlig framtid förvänta sig en tuff konkurrenssituation. Möjligtvis kan det faktum att man säger sig ämna satsa på investeringar inom de kommande åren ses som en ljusglimt i sammanhanget. Den finländska regeringens beslut om återbäring av rederiernas skatter och sociala avgifter på sjöarbetskraft har i någon mån lättat kostnadstrycket för rederierna.

I Finland har kraftiga sänkningar av alkoholskatterna genomförts, vilket inneburit en genomsnittlig nedgång i alkoholpriset med ca 20 procent. Utsikterna att landpriserna på alkohol i de åländska passagerarrederiernas ”upptagningsområde” ytterligare kommer att sjunka framstår som allvarliga för verksamheten.

Den åländska *lastfartygssektorn* verkar under mer gynnsamma marknadsförutsättningar även om EUs östutvidgning inneburit en ny konkurrenssituation där de nya medlemsländernas rederier nu fått fritt tillträde till fraktmarknaderna. Man har ingått långa befraktningsavtal som förmodligen ger en acceptabel lönsamhet under det närmaste året. Den förväntade goda exporttillväxten gynnar fraktrederierna.

Gemensamt för företrädarna för rederibranschen är att de efterlyser en ”utjämning av spelplanen” i förhållande till konkurrentländerna; en internationell anpassning av den finländska sjöfartspolitikerna gällande tonnageskatt, statsgarantier och investeringsstöd.

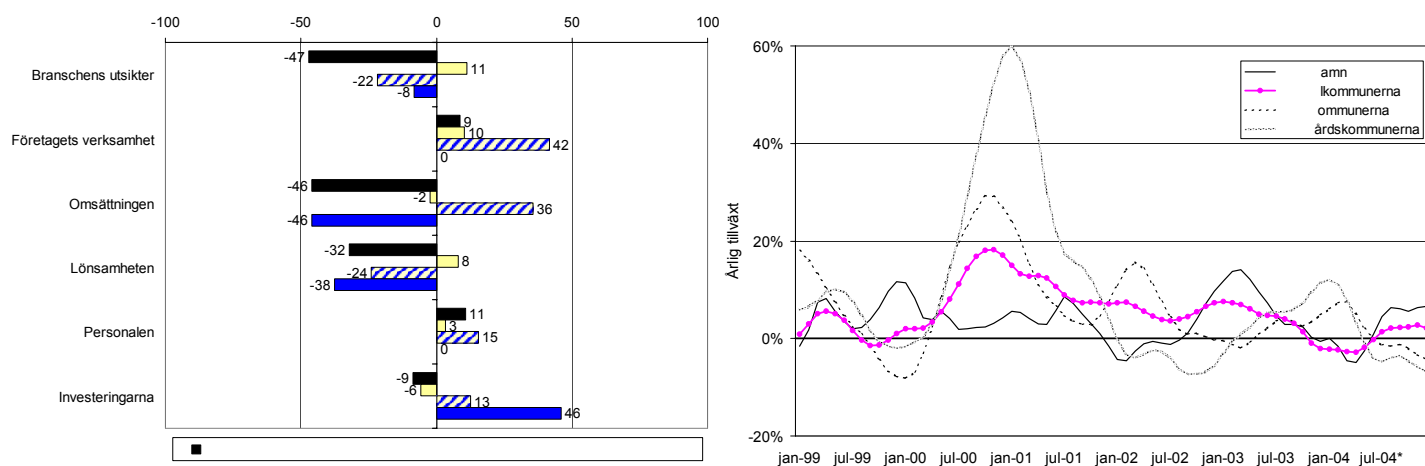
Liksom under de senaste åren är förväntningarna inom **finanssektorn** överlag positiva. När det gäller lönsamheten såväl som personalrekryteringen under det kommande året ger vår enkät tydliga positiva utslag, vilket tyder på att branschen själv förväntar sig en uppåtående konjunktur.

Det i realiteten fortsatt hårda konkurrensläget för branschen ger dock anledning till en viss tveksamhet inför tron på ökad lönsamhet. ÅSUBs bedömning är istället mer försiktig än branschens egen; vi tror på en viss förbättring av lönsamheten inom sektorn, och att inga större förändringar i konkurrenssituationen är att vänta under det närmaste året. Detta sagt med reservation för att förutsättningarna för verksamheten kan komma att påverkas av oförutsedda ekonomisk-politiska förändringar i omvärlden.

Inom branschen **övriga tjänster** förväntar man sig en ökad omsättning och ökad lönsamhet under det kommande året. Dessutom planeras allmänt för investeringar och nyanställningar. Branschen består av en rad olika typer av företag, till exempel företag som producerar tjänster till andra företag samt företag som är inriktade på enskilda privata konsumenter.

Tillväxttakten inom servicesektorn i våra fyra regioner har varierat mycket men var allmänt avtagande under en period fram till slutet av fjolåret (*figur 15*). Utvecklingen bland företagen i Mariefhamn och i centralkommunerna pekar nu mot en lite positivare framtid, medan tillväxten i rand- och skärgårdskommunerna för närvarande är negativ inom den här sektorn.

Figur 14 och 15. Omsättningens utveckling inom serviceföretagen samt deras förväntningar, per region

Resultaten från vårens konjunkturbarometer överensstämmer i stort med fjolårets resultat. Serviceföretagen i staden, i randkommunerna och i skärgården ser fortfarande negativt på branschens framtidsutsikter, medan företagen i randkommunerna förväntar sig att omsättningen kommer att utvecklas positivt. En svag vilja att nyanställa kan skönjas bland företagen i alla regioner förutom i skärgården. Där är istället investeringsviljan större (*figur 14*).

Serviceföretagen i alla fyra regioner uppgav att de på lite längre sikt kommer att investera i maskiner och inventarier. Den hårdnande konkurrensen upplevs liksom i fjol som det största hindret för utvecklingen av företagen i Mariefhamn och i randkommunerna. Företagen i centralkommunerna framhöll byråkratin och den svaga efterfrågan på företagets tjänster som de största hindren, medan företagen i skärgården betonar den allmänna osäkerheten.

Utvecklingen inom industri- och primärnäringsföretagen

Näringssektorn ”primärnärings- och industriföretag” består av företag inom branscherna industri, vatten- och elförsörjning, byggverksamhet samt primärnäringsarna. Primärnäringsarna, som är av särskild vikt för den åländska landsbygds- och skärgårdsekonomin, är underrepresenterade i såväl barometerundersökningen som mervärdesskatteregistret. Bilden inom primärnäringsarna kompletteras därför med en kort genomgång av förutsättningarna inom olika produktionsgrenar med hjälp av för ändamålet särskilt insamlad branschinformation.

Livsmedelsindustrin uppvisar sedan ett par år tillbaka en svag men dock positiv tillväxt. Lönesumman sjunker, medan omsättningstillväxten är positiv ca 5 procent, vilket kan tyda på en god produktivitetsutveckling. Denna utveckling understryks av de positiva förväntningar som råder hos företrädarna för branschen.

Omsättningens tillväxt för branschen '**övrig industri**' har sedan några år tillbaka varit i genomsnitt ca 7 procent per år. Lönesummans tillväxt visar tendenser till stagnation och låg under det förra året på 4-5 procent. Barometerundersökningen ger vid handen att det under branschen 'övrig industri' samlas en grupp expansiva företag med en starkt framtidstro. Barometerutslagen är överlag positiva. Till skillnad från föregående år verkar man, trots de allmänna expansionsplanerna inom branschen, inte räkna med att man kommer att utöka sin personalstyrka.

Tillväxten av **byggsektorns** omsättning visar i det längre perspektivet på kraftiga konjunktursvängningar. Sedan 2003 har omsättningens tillväxt stagnerat, och låg i slutet av 2004 kring noll. Utsikterna bedöms som allmänt dåliga för den egna branschen. Förväntningarna angående omsättningen och lönsamheten är överlag pessimistiska, dessutom tror man att den egna personalstyrkan kommer att minska.

Inom **primärnäringsarna** har det inte skett några mer dramatiska förändringar i förväntningarna jämfört med läget för ett år sedan. Man tror enligt vår barometerundersökning på en svag allmän förbättring av konjunkturen under det närmaste året. Man förväntar sig också att omfattningen av den egna verksamheten kommer att förbli i stort sett oförändrad. Personalen väntas dock minska. Vår enkätundersökning tyder på att investeringarna kommer att avta, även om en del av företagen på litet längre sikt säger sig komma att satsa på nya investeringar.

Ålands landskapsregering kommer under året att börja utarbeta den strategi som skall ligga som grund för utvecklingspolitiken beträffande landsbygden för perioden 2007-2013.⁵ Regelverket är fortfarande under beredning inom EU:s institutioner, men

⁵ Detta avsnitt bygger på uppgifter från Solve Högman, byråchef vid Jordbruksbyrån, Ålands landskapsregering.

målsättningen är att rådet skall fatta beslut om den nya landsbygdsutvecklingsförordningen senast den 30 juni.

Inom jordbruksproduktionen förefaller den lokala tillgången på råvaror bli god under den närmaste tiden då flera större ladugårdar planeras i landskapet. Beträffande köttproduktionen på Åland, så begränsas den numera till nötkött och fårkött - produktionen av svinkött har i princip upphört. *Fårproduktionen* har däremot ökat i omfattning de senaste åren. Under det senaste året kunde en viss tendens till mättnad märkas. Branschen bedömer att marknadssituationen blir fortsatt stabil även om produktionen måste spridas bättre över året.

Prisutvecklingen inom *spannmålshandeln* är fortsatt negativ medan situationen för *potatisodlarna* ser bättre ut. Den stora norska livsmedelskoncernen Orklas uppköp av AB Chips har renderat en viss oro lokalt angående de långsiktiga möjligheterna att bibehålla förädling och odling av potatis på Åland. Koncernledningen har emellertid ställt i utsikt att verksamheten inte skall påverkas av affären. Ett nytt treårskontrakt med bibehållen prisnivå har framförhandlats mellan odlarna och industrin.

Osäkerheten kring odlingen av *sockerbetor* består, eftersom några politiska beslut kring sockerreformen fortfarande inte fattats på EU-nivå. Kommissionen förväntas lämna ett nytt omarbetat förslag av reformen av under våren. De flesta bedömer att kraftiga prissänkningar är oundvikliga när förslaget genomförs.

När det gäller *frukt- och grönsaksnäringen* är bedömningen att hela den åländska skörden skall kunna säljas innan säsongen är över. Handelsföretagen anser att den åländska odlingen fortsättningsvis måste fokusera på kvalitetsarbetet för att klara sig på marknaden. Investeringar i lagerkapacitet för att effektivisera produkthanteringen planeras under det kommande året.

Inom det åländska *skogsbruket* har målprogrammet för avverkningen under det senaste året överskridits med god marginal.⁶ Skogsskatteomläggningen innebär att 2005 är det sista året att leverera enligt den så kallade arealbeskattningen, något som lett till en hög avverkningsnivå i de åländska skogarna. Från och med hösten 2005 kan man anta att skogspriserna sätts under press på grund av stormfällningarna i södra Sverige. Avsättningen på såväl hemmamarknaden som exportmarknaden kan bedömas som fortsatt stabil under det kommande året, även om konkurrenttrycket från Baltikum och nordöstra Ryssland kan förväntas öka.

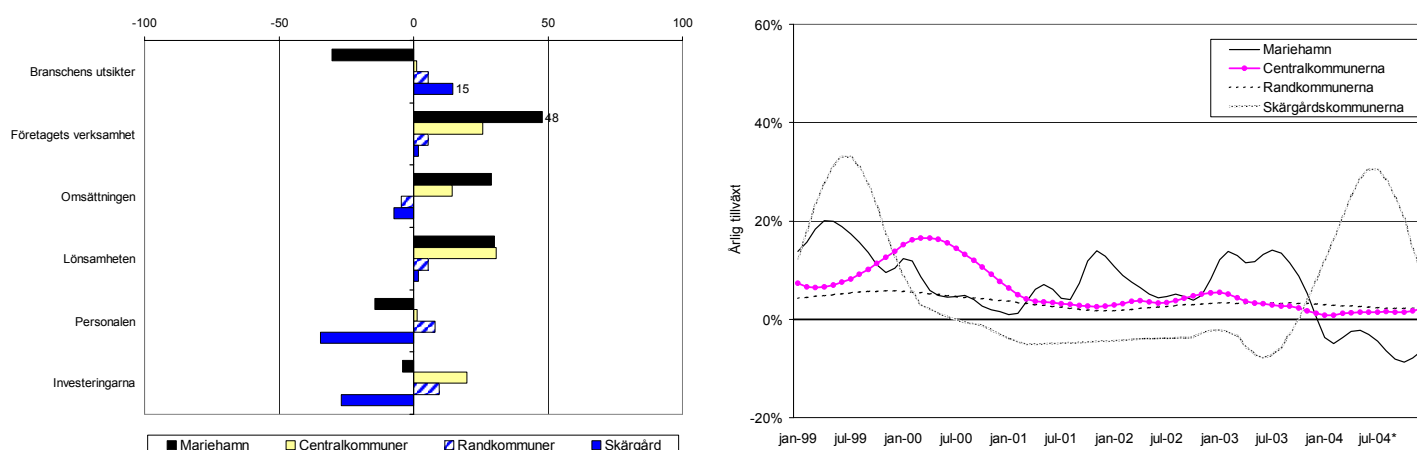
⁶ Bjarne Blomster, VD för Carl Rundberg, har bidragit med information till detta avsnitt.

Den negativa utvecklingen fortsätter för den åländska **fiskerinäringen**.⁷ Utvecklingen domineras av EU:s beslut om att fisket med drivgarn skall fasas ut till år 2008 och av avsättningsproblemen för strömmingsfisket. Detta har lett till att flera ägare till fiskefartyg har ansökt om strukturstöd för permanent avveckling av fisket. Även torskfisket är i nuläget hotat genom de regleringar som införts för 2005. Fångsterna av såväl strömming som torsk, och i viss mån lax, kommer att minska under året. Tyngdpunkten inom fisket kommer att fortsätta att förflyttas mot det småskaliga kust- och skärgårdsfisket. Men inom denna sektor är det svårt att uppnå en god lönsamhet genom höjd förädlingsgrad, eftersom verksamheten är geografiskt splittrad, volymerna är små och fångsterna säsongsbundna.

För **fiskodlingens** del kommer prisbilden förmodligen att förbättras under det närmaste året, bland annat på grund av de av EU-kommissionen beslutade restriktionerna för importen av odlad norsk fisk. Miljölagstiftningen för denna typ av verksamhet begränsar branschens expansion. För 2005 förväntas produktionen stiga något i förhållande till föregående år.

En jämförelse av omsättningens årliga tillväxttakt per region visar att primärnärings- och industriföretagen har en relativt stabil tillväxt inom central- och randkommunerna (*figur 17*). I Mariehamn har tillväxten avtagit och var till och med negativ under stora delar av fjolåret. För skärgårdsföretagen varierar tillväxten mer. Tillväxten var förhållandevis snabb under 2004 men uppvisar nu på en tydligt avtagande trend.

Figur 16 och 17. Omsättningens utveckling inom primärnärings- och industriföretagen samt deras förväntningar, per region

⁷ Avsnittet om utsikterna för det åländska fisket bygger på information från Olof Karlsson, chef vid Landskapsregeringens Fiskeribyrå.

Företagen i den här sektorn ser ljusst på det egna företaget till den del de är belägna i Mariehamn och i centralkommunerna (*figur 16*). Förväntningarna på utvecklingen av omsättningen och lönsamheten under det kommande året är positiva. Företagen i skärgården, som till stor del består av fiskodlingar, planerar fortsatta personalminskningar och nettoinvesteringarna är negativa.

Företagen i central- och randkommunerna är mera positiva till investeringar både på kort och på lång sikt. Företagen i staden och i skärgården satsar på sikt främst på rationaliseringar av verksamheterna. I Mariehamn kommer man även att utveckla marknadsföringen. Konkurrensen upplevs vara ett hinder för företagets fortsatta utveckling.

6. Utvecklingen av den kommunala ekonomin

Kommunernas ekonomi finansieras i huvudsak av skatteintäkter, landskapsandelar och olika avgifter. Skatteinkomsterna är den mest betydelsefulla inkomstkällan för kommunsektorn på Åland, drygt 50 procent av de totala inkomsterna kommer från beskattningen. Den näst största inkomstkällan utgörs av landskapsandelarna. Nedan analyseras utvecklingen av dessa centrala inkomstslag tillsammans med utvecklingen av de kommunalekonomiska förutsättningarna i övrigt. Alla tidsserier anges i löpande priser, inflationen har inte beaktats.

6.1 De kommunala nyckeltalen visar på svag ekonomisk utveckling

I *tabell 2* nedan sammanfattas några centrala poster från kommunernas bokslut för åren 2001-2003 samt från budgeterna för 2004-2005. Uppgifterna är hämtade från ÅSUBs statistik. Budgeterna innehåller vanligen ett visst mått av försiktighet, varför inte några långtgående slutsatser kan dras på basen av dessa. Alla kostnader och underskott anges som negativa tal, medan intäkter och överskott är positiva.

Verksamhetsbidraget visar driftens nettokostnader som ska finansieras med skatteinkomster, landskapsandelar och verksamhetsinkomster. Verksamhetsbidraget är således alltid negativt. Årsbidraget visar, förenklat sagt, hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts. På längre sikt borde årsbidraget motsvara avskrivningarna. Vid jämförelse mellan kommuner bör man hålla i minnet att årsbidraget påverkas av den kommunala skatteprocenten. Kommunens resultaträkning mynnar ut i räkenskapsperiodens överskott eller underskott, där även exempelvis förändringar av fonder och reserver ingår.

Tabell 2. Centrala poster från kommunernas bokslut och budgeter, 1.000 euro

	2001	2002	2003	2004	2005
	Bokslut	Bokslut	Bokslut	Budget	Budget
Verksamhetsbidrag	-69 977	-75 135	-78 500	-84 063	-86 069
<i>Förändring, %</i>	9,3	7,4	4,5	7,1	2,4
Skatteintäkter	68 576	66 830	65 232	70 370	72 465
<i>Förändring, %</i>	11,4	-2,5	-2,4	7,9	3,0
Kommunalskatt	51 265	55 942	55 192	60 101	61 287
Fastighetsskatt	927	962	1 000	1 104	1 348
Samfundsskatt	16 207	9 218	8 261	8 499	9 057
Övr. skatteint.	177	708	778	666	774
Landskapsandelar	21 840	23 789	23 020	21 807	22 384
<i>Förändring, %</i>	4,8	8,9	-3,2	-5,3	2,6
Årsbidrag	16 027	15 086	9 319	7 001	7 607
<i>Förändring, %</i>	10,9	-5,9	-38,2	-24,9	8,7
Avskrivningar enl plan+nedskrivningar	-6 057	-6 456	-7 078	-7 655	-8 630
Räkenskapsperiodens överskott/underskott	10 058	5 846	2 497	-555	-526
Investeringar, netto	-17 124	-15 246	-23 582	-32 267	-14 232
Förändr i långfristiga länestocken	-95	178	8 607	19 609	5 413

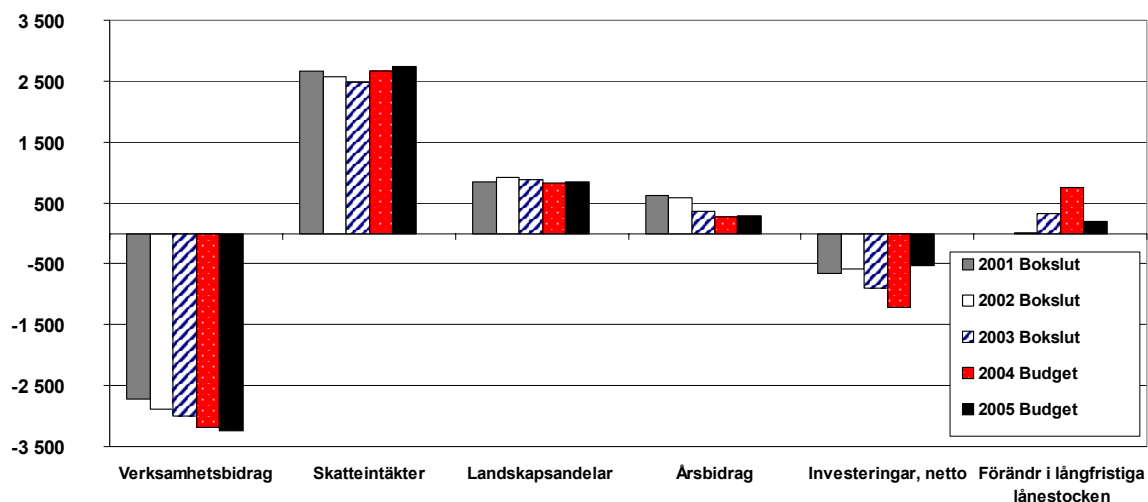
De senaste bokslut som färdigställts för samtliga kommuner gäller år 2003. Enligt dessa steg nettoutgifterna för verksamheterna med sammantaget 4,5 procent 2002-2003. Sex kommuner (Eckerö, Finström, Geta, Kökar, Sottunga och Vårdö) uppvisade negativt resultat år 2003. Från år 2000 har nettoinvesteringarna med marginal överstigit årsbidraget för kommunerna totalt sett.

Enligt budgeterna för 2005 beräknas nettodriftskostnaderna öka en aning långsammare än tidigare, eller med 2,4 procent. Elva kommuner har budgeterat med negativt resultat i år (tolv kommuner år 2004) och två kommuner har därtill en budget med negativt årsbidrag (en kommun år 2004). Årsbidraget borde på längre sikt vara så stort att det täcker avskrivningarna, men enligt 2005 års budgeter uppgår årsbidragen endast till 88 procent av avskrivningarna på 8,6 miljoner euro. Sammantaget är underskottet 526.000 euro i kommunernas budgeter för i år.

Inför 2005 höjde tre kommuner skatteprocenterna för kommunalskatten (tre kommuner år 2004). Den genomsnittliga kommunala skattegraden steg därmed från 16,56 procent till 16,63. Skatteprocenten för de åländska kommunerna varierar mellan 16,0 och 18,5 procent. Dessutom har tre kommuner höjt den allmänna skatteprocenten för fastighetsskatten och en kommun höjt skatteprocenten på annan bostad. Samtliga kommuner har nu den högsta tillåtna skattesatsen på fritidsbostäder. En kommun har tagit bort fastighetsskatten på stadigvarande bostäder, i år är det sålunda tre kommuner som beskattar bostäder för stadigvarande boende.

Investeringsnivån sjunker nu för de åländska kommunerna. Enligt budgeterna stannar de planerade nettoinvesteringarna på drygt 14 miljoner euro i år, jämfört med över 32 miljoner enligt budgeterna för ifjol. Enligt ekonomiplanerna för åren 2006-2007 förväntas investeringarna vara aningen högre de två kommande åren. Den långfristiga länestocken beräknas i år stiga med 5,4 miljoner euro, netto.

Figur 18 nedan beskriver utvecklingen av några av nyckeltalen per invånare. Nettoutgifterna för verksamheterna fortsätter att växa och skuldsättningen ökar. Skatteinkomsternas och landskapsandelarnas betydelse varierar relativt mycket mellan kommuner och regioner. För hela fem kommuner var landskapsandelarna högre än de egna skatteintäkterna enligt 2003 års bokslut. När det gäller skatteintäkterna per invånare ligger Mariehamn i topp.

Figur 18. Kommunala nyckeltal per invånare, alla kommuner (euro/invånare)

6.2 Utvecklingen av kommunernas skatteinkomster

Utvecklingen av skatteinkomsterna är ett område där tillgången på aktuell information är knapp, samtidigt som behovet för att kunna prognostisera inkomsterna inom den kommunala sektorn är stort. I dagsläget är situationen den att beskattningen för år 2004 slutförs först i slutet av oktober i år, då budgetberedningen för år 2006 till stor del är klar. Samtidigt är skatteinkomsterna den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet. Betonas bör att osäkerhetsfaktorerna inför nästa år är många och att flera av de antaganden som använts i kalkylerna nedan därför kan komma att ändras före årsskiftet.

Informationskällor

De kalkyler för de olika skatteinkomstslagen som presenteras nedan har följande källor som grund. Utgångspunkten har varit den slutliga debiteringsstatistiken fram till år 2003 när det gäller förvärvsinkomst- och samfundsskatterna och uppgifter från slutet av augusti 2004 när det gäller fastighetsskatterna. För prognoserna av skatteinkomsternas utveckling har använts mervärdesskatte- och företagsregisterinformation, ÅSUBs konjunkturenkäter till företagen, nationalräkenskapsdata, befolkningsrörelse- samt bostadsproduktionsstatistik samt annan relevant statistik från ÅSUB. Därtill har de åländska börsbolagens bokslut och delårsrapporter granskats.

Antaganden

Beräkningarna av skattebasen bygger på följande antaganden och preliminära data som finns samlade i *sammanställningen nedan*: BNP-utvecklingen beräknas för fjolåret ha uppgått till en reell tillväxt på cirka 1,6 procent efter en relativt kraftig tillväxt på

närmare 4 procent år 2003. För i år visar ÅSUBs prognoser på en tillväxt på ungefär samma nivå, eller strax under 1,5 procent. År 2006 beräknas tillväxttakten mattas av ytterligare något, bland annat till följd av en sakta stigande inflation. Den totala skatteprocenten för företagen antas bli 26 procent även nästa år. Även kommunsektorns andel av skatterna antas bli den samma som i år.

Förvärvsinkomsterna steg enligt preliminära beräkningar med cirka 3 procent ifjol och förväntas öka med ca 3,4 procent i år och med 3,0 procent nästa år. Prognosen bygger på bedömningen att sysselsättningsläget försvagas en aning. Även utflaggningen av ett fartyg år 2003 och förändringar inom den åländska kryssningstrafiken under fjolåret har beaktats i beräkningarna. Utvecklingen av förvärvsinkomsterna (brutto) har kalkylerats som helhet, undergrupperna (såsom löneinkomster, pensionsinkomster, arbetslöshetskydd mm) har analyserats i underlaget för kalkylen. Befolkningsförändringarna påverkar utvecklingen av förvärvsinkomsternas totala volym.

Centrala prognossiffror och antaganden

	2003*	2004*	2005**	2006**
BNP till marknadspris, volymförändring, %	3,9	1,6	1,3	1,0
Förvärvsinkomstsumman, förändring, %	5,1	3,0	3,4	3,0
Befolkningstillväxt	90	183	130	130
Arbetslöshetsgrad (öppen), %	1,9	2,3	2,7	2,7
Konsumentprisindex, förändring %	0,6	0,2	1,0	1,5
Byggnadskostnadsindex, förändring %	1,8	2,5	3,0	3,0
Kort ränta (euribor 3 mån), %	2,3	2,1	2,5	3,0
Kommunal skatteprocent, vägt medeltal	16,49	16,56	16,63	16,63
Samfundsskatteprocent	29,0	29,0	26,0	26,0
Antal nyutflaggade fartyg	1	-	-	-

Det slopande allmänna avdraget syns i förvärvsinkomstskatterna

Kalkylen för förvärvsinkomstskatterna (tabell 3) baseras på beräkningar för varje enskild kommun men presenteras nedan endast för kommunerna sammantaget och i rapportens bilagedel för de fyra regionerna. För den intresserade kan underlagstabellerna per kommun erhållas från ÅSUB. De kommunvisa kalkylerna är uppgjorda i excelformat med möjlighet att föra in egna bedömningar om inkomstutvecklingen och där exempelvis avdragen, den beskattningsbara inkomsten och den skatt som debiteras räknas ut automatiskt.

Bland de så kallade riksavdragen (de avdrag i kommunalbeskattningen som är identiska med avdragen i rikslagstiftningen) presenteras endast de skilt där förändringar skett

under de aktuella åren eller där en precisering annars har betydelse för beräkning av skatteutfallet (grundavdraget). De avdrag som är specifika för den åländska lagstiftningen eller där utformningen avviker från den i riket, här kallade åländska avdrag, är alla specificerade för att klargöra omfattningen av dem. Det bör dock betonas att det ytterst är *Lagtinget som beslutar om alla de avdrag som tillämpas i kommunalbeskattningen på Åland.*

Bland riksavdragen har avdraget för inkomstens förvärvande och förvärvsinkomstavdraget höjts kontinuerligt. De förändringar som trädde i kraft ifjol var de mest omfattande som genomförts på många år. Det maximala förvärvsinkomstavdraget höjdes från 2.550 euro till 3.550 euro. Med de förändringar som skett i procentsatserna beräknas avdraget ha minskat de åländska kommunernas inkomster med ca 1,5 miljoner euro. Avdraget för inkomstens förvärvande höjdes samtidigt med 30 euro till 620 euro, vilket motsvarar ca 65.000 i inkomstbortfall för kommunerna. Sammantaget innebär de här förändringarna alltså över 1,5 miljoner i minskade skatteintäkter.

I samband med den inkomstpolitiska uppgörelsen i riket kom parterna överens om nya skattelättnader. Förvärvsinkomstavdraget ökar även i år som en del av den uppgörelsen. Förändringen innebär att avdragets maximibelopp stiger till 3.850 euro, därtill höjs procentsatserna igen. Höjningen av avdraget beräknas minska de åländska kommunernas skatteinkomster med omkring 0,6 miljoner euro. Skattebortfallet är mer än dubbelt så stort som de beräknade inkomsterna från kommunernas höjda kommunalskattesatser i år. I riket kompenseras kommunerna för skattebortfallet via statsandelarna.

De skattelättnader som görs åren 2006-2007 kommer att finansieras av staten och kommer att dras direkt från skatten. På så vis kommer också dagens problem, med att kompensationerna och effekterna av avdragen inte motsvarar varandra, att försvinna.

Landskapsregeringen tog i den första tilläggsbudgeten för ifjol upp ett anslag om 700.000 euro som kompensation för det utökade förvärvsinkomstavdraget. Kompensationen motsvarade lite mindre än hälften av den kalkylerade ökningen av avdraget. I budgeten för år 2005 finns en kompensation om 1.400.000 euro för förvärvsinkomstavdraget. Kompensationen fördelas mellan kommunerna enligt de tre senast fastställda beskattningarna.

Inför nästa år finns tillsvidare inte några beslut om förändringar i avdragen som berör kommunalbeskattningen på Åland. I kalkylen för 2006 har vi därför antagit att avdragsgrunderna blir de samma som i år för de avdrag som görs från inkomsten. Att de frivilliga pensionspremierna framöver inte är avdragbara påverkar dock storleken på de övriga avdragen. Bland de avdrag som görs direkt från skatten har vi beaktat att

reformen av bolagsbeskattningen trädde i kraft vid årsskiftet och att gottgörelsen för bolagsskatten därmed inte tillämpas från i år.

Det mest omfattande avdraget är förvärvsinkomstavdraget. Bland de åländska avdragen var det *allmänna avdraget* det som var mest omfattande under de år det tillämpades (1999-2003). Inför år 2004 beslöt Lagtinget avskaffa det allmänna avdraget och i gengäld sänktes landskapsandelarna i motsvarande grad, så att inverkan på kommunernas ekonomi skulle bli neutral. I praktiken innebar förändringen att de ökade skatteintäkterna alltså tillföll landskapet. Efter att det allmänna avdraget slopats är det sjukdomskostnadsavdraget och resekostnadsavdraget bland de åländska avdragen som har störst betydelse för skattebetalarna.

Skattealkylen för kommunerna tillsammans (*tabell 3*) visar att skatteintäkterna växte långsammare än förvärvsinkomsterna år 2003, som således är det senaste år där beskattningen är fastställd. Genom avskaffandet av de allmänna avdraget samt som en följd av att gottgörelsen för bolagsskatt försvunnit ser situationen annorlunda ut från år 2004.

Tabell 3. Kalkyl över kommunernas förvärvsinkomstskatter, 1.000 euro (enligt debitering)

	2003	2004**	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	478 531	492 797	509 662	525 069
<i>förändring, %</i>	5,1	3,0	3,4	3,0
Avdrag, riks-	91 752	103 795	108 351	105 723
Avdrag för inkomstens förvärvande	9 419	9 856	10 040	10 239
Förvärvsinkomstavdrag	28 288	39 424	43 321	43 538
Grundavdrag	4 707	4 683	4 660	4 637
Övriga avdrag	49 338	49 831	50 330	47 310
Avdrag, åländska	32 619	14 397	14 867	15 307
Resekostnadsavdrag	5 088	5 522	5 699	5 868
Studielåneavdrag	155	156	158	160
Sjukdomskostnads avdrag	7 727	7 957	8 225	8 471
Studieavdrag	740	762	785	809
Allmänt avdrag	18 909	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	124 371	118 192	123 218	121 031
Beskattningsbar inkomst	354 160	374 605	386 444	404 038
Skattesats	16,49	16,56	16,63	16,63
Kalkylerad skatt	58 673	62 358	64 557	67 486
Underskottsgottgörelse mm	518	570	0	0
Övr. avdrag från skatten	3 646	3 682	3 719	3 756
Debiteras	54 509	58 106	60 838	63 730
<i>förändring, %</i>	3,5	6,6	4,7	4,8
"Förvärvsinkomstören"	329 115	349 136	364 232	381 605
<i>förändring, %</i>	3,0	6,1	4,3	4,8

Skatteinkomsterna beräknas ha ökat med runt 6,6 procent ifjol, eller med ca 3,6 miljoner euro. Drygt tre av dessa miljoner är dock en effekt av att det allmänna avdraget försvann och dessa inkomster tillfaller, som nämnts, egentligen landskapet. I år beräknas skatteintäkterna öka med cirka 4,7 procent och kalkylen för nästa år visar på en tillväxt på ungefär samma nivå. Tillväxt i förvärvsinkomsterna, inflyttning och ändrade förutsättningar bland avdragen förklarar de gynnsamma utsikterna.

Den totala avdragsgraden uppgick till cirka 26 procent i genomsnitt år 2003, men beräknas ha sjunkit med ungefär två procentenheter, till cirka 24 procent när det allmänna avdraget avskaffades ifjol. De så kallade åländska avdragen beräknas höja avdragsgraden med ca 2,9 procentenheter i år.

Bedömningen av skatteutvecklingen ligger på ungefär samma nivå som vid höstens kalkyler. De slutliga skatterna för år 2003 ökade med 3,5 procent, vilket är lite mera än de preliminära beskattningsuppgifterna under hösten visade på.

De debiterade skatterna, alltså de skatter skattebetalarna har att betala, stämmer inte helt överens med de skatter som **under året redovisas till kommunerna**. Tillväxten i förvärvsinkomsterna och höjda skattesatser höjer de fördelningsandelar som ligger till grund för de skatter som redovisas till kommunerna, medan ökade avdrag har motsatt verkan. De nya fördelningsandelarna för förvärvsinkomstskatterna tas i bruk i februari varje år, då justeras både skattetagargruppernas och de enskilda kommunernas andelar. När de olika skattetagargruppernas andelar för 2005 fastställdes användes uppgifter från den slutförda beskattningen för 2003. Därtill beaktades den beräknade utvecklingen av olika inkomstslag och avdrag under perioden 2004-2005. Den enskilda kommunens andel baseras på den kommunalskatt som ska betalas för skatteåret 2003 justerat med utvecklingen av antalet invånare i kommunen och eventuella förändringar i skattesatserna.

Samfundsskatterna har minskat i betydelse

Samfundsskatten, eller bolagsskatten, utgör den näst största enskilda skattebasen för kommunerna. Osäkerhetsfaktorerna för bedömningen av utvecklingen av dessa inkomster är dock stora. Dels genomfördes en reform av företagsbeskattningen vid senaste årsskifte, som kan påverka utfallet av årets skatter från företagssektorn. Dels kommer en betydande del av företagskatterna från sjöfartssektorn där osäkerheten är stor när det gäller framtida konkurrensförhållanden samt hur de nya stödssystemen, som tillämpas från årsskiftet, kommer att påverka vinstutvecklingen.

De senaste åren har de förändringar som berör samfundsskatterna varit många. År 2002 sänkte staten de åländska kommunernas andel av samfundsskatten från 37,25 till 24,09 procent. År 2003 sänktes kommungruppens andel ytterligare, till 19,75 procent. Det

motsvarar en skattesats om endast 5,7275 procent. Från 1.1.2005 sänktes den totala samfundsskattsatsen från 29 till 26 procent. Den andel som tillfaller kommunsektorn höjdes dock så att andelen även i fortsättningen motsvarar en kommunal skattesats om 5,7275 procent. Det innebär i praktiken att 22,03 procent av de skatter som samfunden betalar tillfaller kommunsektorn. Den sittande regeringen i Helsingfors har lovat att inte beskära kommunernas andel av samfundsskatterna ytterligare.

Beträffande fördelningen av företagsskatterna mellan kommunerna utgör åren 2002-2004 grund för fastställande av 2006 års fördelningsnycklar. Grunduppgifterna för år 2004 har ännu inte fastställts, varför endast åren 2002 och 2003 (med en tredjedels vikt för år 2002 och två tredjedelars vikt för år 2003) används som kalkylerad koefficient i prognosen för år 2006. I kalkylen för i år är fördelningsnycklarna slutligt fastställda.

De slutliga samfundsskatter som tillfaller kommunerna minskade år 2003 (det senaste år för vilket beskattningen är slutförd) med hela 9,0 procent (*tabell 4*). De skatter företagen betalade ökade emellertid med 7,4 procent. De lägre skatteintäkterna för kommunerna beror således i sin helhet på att kommunsektorns andel av skatterna sjunkit. De första kalkylerna för ifjol visar på en tillväxt om tre procent. I år beräknas samfundsskatterna öka med runt två procent. Prognoserna för år 2006 tyder på att samfundsskatterna då hålls på ungefär samma nivå som i år.

Tabell 4. Prognos för kommunernas andel av samfundsskatten 2002–2005, euro (enl. debitering)

	2003	2003	2004	2004**	2005	2005**	2006**	2006**
	Koefficient	Skatt	Koefficient	Kalk. skatt	Koefficient	Kalk. skatt	Kalk. koefficient	Kalk. skatt
Brändö	0,00980102	85 426	0,00943444	84 698	0,00727099	66 581	0,00377662	34 556
Eckerö	0,01056809	92 112	0,03963541	355 828	0,04669585	427 597	0,03683377	337 029
Finström	0,02809509	244 878	0,02715078	243 747	0,02377723	217 730	0,02023856	185 183
Föglö	0,02654176	231 339	0,02771031	248 770	0,02342858	214 537	0,00945025	86 470
Geta	0,00104671	9 123	0,00090477	8 123	0,00098773	9 045	0,00061229	5 602
Hammarland	0,00369817	32 233	0,00450112	40 409	0,00476842	43 665	0,00634732	58 078
Jomala	0,02993169	260 886	0,02803240	251 661	0,03198371	292 877	0,03320527	303 828
Kumlinge	0,00260954	22 745	0,00256606	23 037	0,00200949	18 401	0,00106740	9 767
Kökar	0,00034747	3 029	0,00036451	3 272	0,00036404	3 334	0,00038841	3 554
Lemland	0,00461261	40 204	0,00289412	25 982	0,00147357	13 494	0,00116672	10 675
Lumparland	0,00442547	38 573	0,00493333	44 289	0,00534500	48 945	0,00580530	53 118
Saltvik	0,06204120	540 753	0,04816489	432 401	0,04117070	377 003	0,04665913	426 931
Sottunga	0,00021225	1 850	0,00021237	1 907	0,00023549	2 156	0,00023868	2 184
Sund	0,00130520	11 376	0,00114913	10 316	0,00090379	8 276	0,00085545	7 827
Vårdö	0,00053555	4 668	0,00053416	4 795	0,00048765	4 465	0,00032271	2 953
Mariehamn	0,81422818	7 096 844	0,80181220	7 198 284	0,80909777	7 408 965	0,83303214	7 622 244
Hela Åland	1,00000000	8 716 038	1,00000000	8 977 519	1,00000000	9 157 070	1,00000000	9 150 000
Förändring i skatter, %		-9,0%		3,0%		2,0%		-0,1%
Randkommuner		691 937		850 957		870 865		830 508
Centralkommuner		578 201		561 799		567 765		557 765
Skärgården		349 056		366 479		309 475		139 483
Samfundsskatteprocent		29,0		29,0		26,0		26,0
Kommunsektorns andel av samfundsskatterna, %		19,75%		19,75%		22,03%		22,03%

Man bör i samband med kommunernas skatteintäkter från företagssektorn även beakta de **kommuner som förlorade på reformen av fördelningsgrunderna för samfundsskatterna** som genomfördes år 2002, och där intäkterna från kompensationen från kapitalinkomstskatterna inte täcker denna förlust. Dessa kommuner *kompenseras* till 50 procent i år (kompensationen baseras då på 2004 års beskattningssuppgifter), och till 25 procent nästa år. År 2006 är det sista år som kompensationen betalas ut. Nivån för årets kompensation kan fastställas först då 2004 års beskattning slutförts i månadskiftet oktober-november, preliminärt har kompensationen för i år beräknats till ca 170.000 euro och för nästa år till ca 100.000 euro totalt.

Kompensation för kapitalinkomstskatten

I samband med att de nya fördelningsgrunderna för samfundsskatterna började tillämpas år 2002, infördes ett system för kompensation till kommunerna för uteblivna skatteintäkter från kapitalinkomst från jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare. Kompensationen grundar sig på fördelningen av de aktuella kapitalinkomsterna mellan kommunerna de tre senaste åren för vilka beskattningen slutförts. År 2005 utgör sålunda åren 2001-2003 fördelningsgrunden och nästa år bygger kompensationen på skatteutfallet åren 2002-2004. Det belopp som fördelas i år och nästa år är 24,09 procent av ifrågasvarande kapitalinkomstskatter år 2003 respektive 2004. Grundtanken är att det för kommunerna ska vara likvärdigt om företagsamheten sker i bolagsform eller om den utövas av enskilda yrkesutövare och näringsidkare. Den kompensation som betalas för i år är sammantaget 347.378 euro. Även för 2006 beräknas nivån vara cirka 350.000 euro för kommunsektorn totalt.

Fastighetsskatterna ökar småningom i betydelse

Inkomsterna från fastighetsskatterna har tillsvidare haft relativt sett liten betydelse för den kommunala sektorns ekonomi på Åland (runt 1,4 miljoner euro på 2005 års nivå), men är för flera kommuner inte oväsentliga bland annat till följd av den omfattande fritidsbebyggelsen. Ungefär hälften av fastighetsskatterna (50,5 procent) kom från fritidsbostäder och endast knappt 4 procent från stadigvarande bostäder ifjol. I riket utgör omfattningen på inkomsterna från fastighetsbeskattningen cirka 70 procent av inkomsterna från samfundsbeskattningen. För de åländska kommunerna uppgår inkomsterna från beskattningen av fastigheter endast till ca 15 procent av inkomsterna från samfundsskatterna i år. Genom stigande beskattningsvärden och högre skattesatser ökar likväl betydelsen av fastighetsskatterna även för de åländska kommunerna sakta men säkert.

Inför i år gick tre kommuner (Eckerö, Föglö och Jomala) in för att höja den allmänna fastighetsskatteprocenten. Mariehamn höjde därtill skatteprocenten för annan bostad. Alla kommuner har nu den högsta möjliga skattesatsen för fritidsbostäder. Finström tog

inför i år bort beskattningen på stadigvarande bostäder, vilket betyder att det i år är tre kommuner som beskattar bostäder för fast boende.

Kommunerna har goda möjligheter att själva prognostisera fastighetsskatteinkomsterna och den redovisade skatten motsvarar väl debiterade belopp. Kalkylen för fastighetsskatterna i *tabell 5* presenteras per fastighetsskatteslag. Det är på så vis enkelt att utgående från kalkylen se vilka effekterna blir av förändringar i de enskilda skattesatserna.

I prognoserna för 2005 och 2006 har beskattningsvärdena från augusti ifjol använts som grund. Dessa beskattningsvärden har sedan justerats på basen av den skattade förändringen av byggnadskostnadsindex. Byggnadskostnadsindex har här beräknats stiga med 3 procent inför såväl 2005 som 2006 års beskattning. I kalkylen har vidare antagits att skatteprocenterna hålls på samma nivå nästa år som i år. Kalkylen har inte tagit i beaktande nybyggnation, regelmässiga åldersavdrag eller andra justeringar i beskattningsvärdena. Åldersavdragen tar till viss del ut tillväxten i värden till följd av nybyggnationen. Till den del nybyggnation i enskilda kommuner sker i den omfattning att de beskattningsvärden som ligger till grund för fastighetsbeskattningen ökar väsentligt har kommunen själv god kännedom om detta.

Tabell 5. Fastighetsskattekalkyl per fastighetsslag och kommun 2005 – 2006, 1.000 euro

	2005** Beskattningsvärden			2005** Skatt			2006** Beskattningsvärden			2006** Skatt		
	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.
Brändö	6 918	2 789	3 820	0,0	25,1	0,0	7 126	2 872	3 935	0,0	25,9	0,0
Eckerö	12 013	4 661	18 946	0,0	41,9	94,7	12 374	4 800	19 514	0,0	43,2	97,6
Finström	36 341	4 167	20 823	0,0	37,5	20,8	37 431	4 292	21 447	0,0	38,6	21,4
Föglö	7 722	5 425	4 796	0,0	48,8	28,8	7 953	5 588	4 940	0,0	50,3	29,6
Geta	5 548	3 907	5 593	16,6	35,2	28,0	5 714	4 025	5 760	17,1	36,2	28,8
Hammarland	20 207	5 234	9 409	0,0	47,1	18,8	20 813	5 391	9 691	0,0	48,5	19,4
Jomala	52 804	4 637	39 577	0,0	41,7	296,8	54 388	4 776	40 764	0,0	43,0	305,7
Kumlinge	4 658	2 871	2 912	0,0	25,8	11,6	4 797	2 957	2 999	0,0	26,6	12,0
Kökar	3 889	2 562	2 679	3,9	23,1	16,1	4 006	2 639	2 759	4,0	23,7	16,6
Lemland	22 910	7 470	11 699	0,0	67,2	17,5	23 597	7 694	12 050	0,0	69,2	18,1
Lumparland	4 532	2 460	3 802	0,0	22,1	11,4	4 668	2 533	3 916	0,0	22,8	11,7
Saltvik	23 309	5 447	8 652	0,0	49,0	17,3	24 008	5 610	8 912	0,0	50,5	17,8
Sottunga	1 467	1 124	1 322	0,0	10,1	0,0	1 511	1 158	1 362	0,0	10,4	0,0
Sund	11 806	4 156	6 769	23,6	37,4	12,8	12 160	4 281	6 972	24,3	38,5	13,2
Vårdö	5 738	5 183	4 210	0,0	46,6	6,3	5 911	5 338	4 337	0,0	48,0	6,5
Mariehamn	194 078	766	141 454	0,0	6,9	169,7	199 900	789	145 697	0,0	7,1	174,8
Hela Åland	413 938	62 855	286 461	44,1	565,7	750,8	426 356	64 741	295 055	45,5	582,7	773,3

*Föreninghus o dyl har inkluderats i beskattningsvärdena endast i de fall då de inte befriats från fastighetsskatten.

Sammandrag över skatte­kalkylerna

I tabell 6 nedan sammanfattas resultatet av kalkylerna för de tre skatteslagen. Kommunernas skatteinkomster ökade endast marginellt år 2003, det senaste år för vilket beskattningen slutförts. Förklaringen till den svaga utvecklingen står huvudsakligen att finna i samfundsskatterna, där den andel som tillfaller kommunerna sjönk från 24,09 till 19,75 procent. Det innebär att kommunernas skatteintäkter från företagen sjönk trots att de skatter företagen betalade ökade med över 7 procent. Utvecklingen av de övriga skatteslagen var inte tillräckligt stark för att kompensera från bortfallet inom samfundsskatterna. Den totala tillväxten stannade på 1,6 procent, medan nettodrifts­utgifterna ökade med 4,5 procent.

Kalkylerna för fjolåret ser ljusare ut. Den största delen av tillväxten kan dock tillskrivas avskaffandet av det allmänna avdraget i kommunalbeskattningen. Inkomsterna från den förändringen tillfaller, som vi tidigare skrivit, landskapet. Landskapsandelarna sjönk i motsvarande utsträckning.

Utvecklingen av skatteinkomsterna för innevarande år ser ännu lite ljusare ut. Tillväxt i förvärvsinkomsterna, inflyttning, ändrade förutsättningar bland avdragen samt höjda skattesatser förklarar de gynnsamma utsikterna. Bland fastighetsskatterna är det framför allt de höjda skatteprocenterna för andra fastigheter än bostäder som bidrar till kommunernas växande intäkter. Även inför nästa år visar de här första kalkylerna på en relativ positiv utveckling av kommunernas skatteinkomster. Den samlade tillväxten i skatteintäkter skulle enligt den här första prognosen uppgå till runt fyra procent.

Tabell 6. Sammandrag över kommunernas kalkylerade skatteinkomster, 1.000 euro

	2003	2004**	2005**	2006**
Förvärvsinkomstskatt	54 509	58 106	60 838	63 730
<i>förändring, %</i>	3,5	6,6	4,7	4,8
Andel av samfundsskatt	8 716	8 978	9 157	9 150
<i>förändring, %</i>	-9,0	3,0	2,0	-0,1
Fastighetsskatt	1 062	1 104	1 361	1 401
<i>förändring, %</i>	2,0	4,0	23,2	3,0
Skatteinkomster, totalt	64 287	68 188	71 356	74 281
<i>förändring, %</i>	1,6	6,1	4,6	4,1

6.3 Landskapsandelarna till kommunerna

Åren 2003 och 2004 genomfördes relativt stora revideringar av landskapsandels-systemet. Av de förändringar som trädde i kraft ifjol hör de flesta samman med avskaffandet av det allmänna avdraget i kommunalbeskattningen. Den allmänna landskapsandelen sjönk till en tredjedel av tidigare gällande nivå genom att koefficienterna för de olika kommungrupperna justerades. Finström, Jomala och Mariehamn får i fortsättningen inte någon allmän andel alls. Systemet för skattekompletteringarna reviderades till ett utjämningsystem där de kommuner som har relativt sett hög skattekraft, i dagsläget Mariehamn och Saltvik, finansiellt bidrar till systemet. Bidragsprocenterna för landskapsandelarna för socialvården justerades neråt för den kommungrupp dit Finström och Jomala hör. Därutöver gjordes en mindre justering av befolkningsgränsen för landskapsandelen inom grundskolan. Inför år 2005 gjordes inga förändringar i landskapsandelssystemet.

Tillsvidare har inte heller några ändringsförslag inför år 2006 framförts. Det betyder att kalkylerna nedan baseras på samma grunder som gäller i år. Två större utredningar som berör landskapsandelarna är dock aktuella. Den första gäller en uppföljning av landskapsandelssystemet samt kostnadsfördelningen mellan landskapet och kommunerna efter den större reform som genomfördes 1994. Den andra berör finansieringen av den kommunala välfärden i ett bredare perspektiv. Som resultat av båda dessa utredningar kan större förändringar av överföringarna mellan landskapet och kommunsektorn bli aktuella.

Det bör framhållas att sammanställningen över landskapsandelarna 2006 nedan är mycket preliminär. Dels har alltså inte några justeringar i grunderna utöver preliminära indexjusteringar gjorts. Kostnadsnivån har i det här skedet beräknats stiga med 2,85 procent. Vidare måste det betonas att beskattningen för år 2004 är långt ifrån klar, för år 2004 har ÅSUBs skattealkyler använts i beräkningarna. Betydande justeringar i de belopp där beskattningsuppgifterna ingår i grunderna, det vill säga för skatteutjämnningen, kan därför vara att vänta. Genom att det allmänna avdraget slopats från och med år 2004, påverkar justeringsbeloppet⁸ landskapsandelarna sista gången innevarande år.

Det *prövningsbaserade stödet ingår inte* i sammanställningarna. Landskapsstyrelsen införde ifjol en ny form av prövningsbaserat stöd, avsett för kommunernas missbrukarvård. Kommunerna kan beviljas stöd för åtgärder inom missbrukarvården där åtgärderna baseras på vårdplaner. Understödet kan uppgå till högst 50.000 per klient,

⁸ Justeringsbeloppet har tillämpats från år 2001. Beloppet räknas ut på basen av tre faktorer: en kalkylerad ÅHS-avgift (0,8 procent), denna kalkylerade avgifts inverkan på skatteutjämnningen samt effekterna av det allmänna avdraget på kommunernas inkomster. Beloppet dras i huvudsak av (eller läggs till) den allmänna andelen, och om den allmänna andelen inte räcker till, från den sociala andelen.

minskat med kommunens självrisk. Därutöver finns det allmänna prövningsbaserade stödet som i år uppgår till ungefär 170.000 euro. Ifjol var summan för det prövningsbaserade finansieringsunderstödet cirka 204.000 euro.

Inte heller de kompensationer som hör samman med reformen av fördelningen av samfundsskatterna, och som betalas i form av landskapsandelar till kommunerna, ingår i sammanställningen. Dessa kompensationer beskrevs närmare i avsnittet om samfundsskatterna.

Tabell 7: Landskapsandelarna per sektor och kommun 2006, euro

								N-
Brändö	225 849	379 934	11 629	5 122	135 032	217 324	-	974 890
Eckerö	459 740	377 721	15 521	8 905	22 635	306 214	-	1 190 737
Finström	903 402	822 813	43 002	23 815	0	-12 935	-	1 780 098
Föglö	301 908	341 390	13 680	6 026	158 845	128 911	-	950 759
Geta	210 788	184 033	7 977	4 576	18 450	418 310	-	844 134
Hammarland	519 766	419 057	24 000	13 769	35 000	313 947	-	1 325 539
Jomala	1 207 719	1 291 369	62 880	34 824	0	-22 091	-	2 574 703
Kumlinge	161 588	258 796	8 361	3 683	120 636	173 995	-	727 059
Kökar	137 435	198 226	6 671	2 938	77 460	242 624	-	665 355
Lemland	643 106	621 689	29 312	16 817	42 747	185 363	-	1 539 034
Lumparland	126 932	133 706	6 558	3 762	10 304	122 472	-	403 734
Saltvik	672 717	515 968	29 814	17 104	43 479	-19 138	-	1 259 944
Söttunga	65 702	82 594	2 952	1 300	34 281	9 532	-	196 363
Sund	376 327	330 377	17 719	10 165	25 840	374 928	-	1 135 356
Vårdö	177 565	213 058	9 578	4 219	111 218	204 768	-	720 405
Mariehamn	2 617 430	2 068 509	270 045	174 447	90 389	0	-1 374 918	3 845 901
SUMMA	8 807 975	8 239 241	270 045	464 101	247 416	835 927	1 269 306	20 134 011

Med de förbehåll som en grov kalkyl som den här innebär, visar sammanställningen att hela tretton kommuner skulle få lägre landskapsandelar nästa år jämfört med i år, vilket framför allt beror på att omfattningen av skatteutjämningen minskar. Orsakerna till minskningen är omläggningen till ett utjämningsystem samt att samfundsskatterna sjunker. När samfundsskatterna minskar genom sjunkande andelar för kommunerna som grupp drabbar det även skatteutjämningen. Enligt de här preliminära beräkningarna skulle fyra kommuner: Mariehamn, Jomala, Saltvik samt Finström bidra till utjämningsystemet nästa år, medan övriga kommuner skulle erhålla komplettering av skatteinkomsterna. Totalt sjunker landskapsandelarna med drygt 0,4 procent. Störst är ökningen för landskapsandelarna för den sociala sektorn, absolut sett.

Observera att de kompensationer som kommunerna får på grund av reformen av fördelningen av samfundsskatter ingår inte i sammanställningen ovan, inte heller kompensationen för det ökande förvärvsinkomstavrdraget i kommunalbeskattningen. Grunderna för dessa kompensationer beskrevs närmare i avsnitt 6.2. Dessa kompensationer beräknas sammantaget preliminärt uppgå till närmare 2 miljoner euro i år. Om de här kompensationerna beaktas ökar överföringarna till kommunerna med ungefär 2 procent i år.

En översikt över utvecklingen av landskapsandelarna per sektor från år 2003 finns i *tabell 8* nedan. Av sammanställningen framgår att landskapsandelarna per sektor tillsammans med de allmänna andelarna och skatteutjämningen totalt sett sjunkit varje år sedan 2003. Bakgrunden till den stora nedgången i landskapsandelarna för ifjol är avskaffandet av det allmänna avdraget och de justeringar neråt i landskapsandelarna som hängde ihop med den förändringen. De stigande andelarna för grundskolan ifjol har sin förklaring i att kostnaderna för grundskollärarens pensionspremier överfördes från landskapet till kommunerna den 1.10.2003, och därmed har kostnaderna som ligger till grund för landskapsandelarna stigit. Kommunerna får 37 procent av kostnaderna i bidrag. År 2004 var det första året som förändringen påverkade kommunernas ekonomi fullt ut.

Tabell 8: Landskapsandelarna per sektor 2003-2006, euro

	2003	2004	2005*	2006**
Socialvården	8 325 172	8 429 514	8 534 843	8 807 975
Grundskolan	6 974 243	7 961 819	8 191 264	8 239 241
Medborgarinstitutet	261 828	256 600	262 560	270 045
Bibliotek	420 018	436 505	448 229	464 101
Idrott, ungdom, kultur	223 852	232 713	238 917	247 416
Allmän landskapsandel, totalt	2 340 728	805 306	806 643	835 927
Skatteutjämning	4 682 473	2 548 656	1 831 043	1 269 306
ÅHS-avgift	-	-	-	-
Justeringsbelopp (fr. 2001)	-566 447	-266 775	-94 839	-
Komp. i landskapets budget *	227 453	554 924	1 965 025	
Landskapsandelar o. skattekomplettering, totalt	22 661 867			
Landskapsandelar o. skattekompl., netto	22 661 867	20 404 338	20 218 660	20 134 011
* Ingår ej i totalsumman (har inte skattats för 2006)				

6.4 Kommunernas samlade skattefinansiering

Med kommunernas skattefinansiering avses kommunernas skatteinkomster och landskapsandelarna sammantaget. I *tabell 9* sammanfattas utvecklingen som helhet för dessa inkomstslag på basen av kalkylerna i den här rapporten⁹. År 2003 var den nominella tillväxten i skattefinansieringen svag, om än positiv. Om vi ser till den reella tillväxten, det vill säga om inflationen beaktas, var tillväxten endast 0,5 procent. År 2004 präglades skattefinansieringen av att det allmänna avdraget slopades och av de

⁹ Uppgifterna skiljer sig från bokslutsuppgifterna i avsnitt 5.1. Här presenteras uppgifterna enligt de år de hänförs till, medan de i boksluten uppges enligt hur de har redovisats till kommunerna.

omläggningar av landskapsandelarna som hängde samman med den reformen. Ökningen ligger, enligt kalkylerna, totalt sett på ungefär samma nivå som för år 2003.

Tabell 9. Kommunernas samlade skattefinansiering, 1.000 euro samt euro per invånare

	2003	2004**	2005**	2006**
Skatteinkomster, totalt	64 287	68 188	71 356	74 281
Landskapsandelar *	22 662	20 404	20 219	20 134
Skattefinansiering, totalt	86 949	88 592	91 574	94 415
Förändring, %	2,1	1,9	3,4	3,1
Skattefinansiering, euro per invånare	3 311	3 363	3 452	3 544
Förändring, %	1,1	1,5	2,7	2,7
<i>* Prövningsbaserade stöd och kompensationer som tagits upp i landskapets budget ingår inte här</i>				

För innevarande år samt inför nästa år ser läget emellertid lite ljusare ut. Skattefinansieringen beräknas enligt prognoserna öka lite snabbare, med runt 3 procent. Som vi konstaterat tidigare i rapporten är det framför allt förvärvsinkomstskatterna som beräknas växa.

Sammantaget pekar utvecklingen mot att inkomsterna från förvärvsskatterna kommer att få än större betydelse för kommunerna framöver än vad fallet är idag. Den positiva utvecklingen av lönesumman, inflyttningen samt det faktum att staten aviserat att framtida skattelättnader ska ske inom ramen för statsbeskattningen, istället för inom kommunalbeskattningen som varit fallet de senaste åren, ger en god grund för de närmaste årens förvärvsinkomstskatter. Den inkomstkällan är dessutom den mest betydelsefulla för kommunsektorn som helhet. Därtill har höjda skattesatser bidragit till tillväxten i skatteintäkterna. Mellan tre och fem kommuner per år har höjt skatteprocenterna för kommunalskatten de senaste tre åren.

Till en mindre positiv bild av läget bidrar de systembundna landskapsandelarna som minskar enligt kalkylerna. Landskapsandelarna har tidigare varit en säker och växande inkomstkälla för kommunsektorn. Dessutom är utvecklingen av samfundsskatterna osäker. Dels härrör en betydande del av samfundsskatterna från sjöfartssektorn där förändringarna i verksamhetsförutsättningarna har varit genomgripande den senaste tiden och ytterligare utmaningar är att vänta. Dels är det på kort sikt osäkert hur reformen av företagsbeskattningen kommer att påverka intäkterna från samfundsskatterna. Även skatteutjämningen påverkas negativt av sjunkande samfundsskatteandelar. Sviktande skatteinkomster drabbar på så vis kommunsektorn dubbelt.

Till den mindre ljusa bilden bidrar även utvecklingen av utgifterna inom kommunsektorn. Utgifterna ökar nu långsammare än tidigare, nettoutgifterna för verksamheterna steg med 4,5 procent år 2003. Men fortfarande överstiger tillväxten i utgifterna tillväxten i skattefinansieringen, vilket inte är hållbart på sikt.

Bilagor

Konjunkturenkäten - våren 2005

Posta eller faxa! ÅSUB, Pb 1187, AX-22111 Mariehamn; fax 018-19495
senast onsdagen den 9 februari 2005!

Företag:	Kontaktperson:	Titel:	Tel:
Ålands Renhållning	Ingmar Wikman		

Aktuell personalstyrka (omräknat till heltidstjänster)? _____

- Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer om 12 månader att:**
 ha förbättrats vara oförändrade ha försämrats
- Kommer Ert företag om 12 månaderna att ha:**
 expanderat bibehållit nuvarande storlek minskat eller upphört med verksamheten
- Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen (år 2004 var inflationstakten 0,2 procent)?**
 snabbare ungefär lika snabbt långsammare
- Hur kommer omsättningen att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen?**
 snabbare ungefär lika snabbt långsammare
- Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan?**
 förbättrats oförändrad försämrats
- Hur kommer lönsamheten att ha utvecklats om 12 månader?**
 förbättrats förbli oförändrad försämrats
- Hur har driftskostnaderna utvecklats jämfört med situationen för 12 månader sedan i förhållande till Era försäljningspriser?**
 ökat samma utveckling minskat
- Hur kommer driftskostnaderna att ha utvecklats om 12 månader i förhållande till Era försäljningspriser?**
 ökat samma utveckling minskat
- Har antalet anställda i Ert företag jämfört med situationen för 12 månader sedan:**
 ökat varit oförändrad minskat
- Kommer antalet anställda i Ert företag om 12 månaderna att:**
 ha ökat vara oförändrad ha minskat
- Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats jämfört med situationen för 12 månader sedan?**
 ökat betydligt motsvarar ungefär årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt
- Hur kommer investeringarna att ha utvecklats om 12 månader?**
 ökat betydligt motsvara ungefär årligt slitage och avskrivningar minskat betydligt

13. Vilket av följande områden kommer Ert företag att satsa på i första hand under de kommande åren (ange endast ett alternativ)

1. investeringar i maskiner och inventarier
2. ökad automatisering
3. nya lokaler eller utvidgning av befintliga
4. expansion genom ökad arbetskraft
5. personalutbildning
6. utveckla marknadsföringen / söka nya marknader
7. produktutveckling
8. ledarskapsutveckling
9. förbättra inköpsfunktionerna
10. rationalisera verksamheten / förbättra soliditeten och resultatet
11. annat, vad? _____

14. Vilket är det största hindret för utvecklingen av Ert företag (ange endast ett alternativ)

1. byråkratin
2. arbetslagstiftningen / kollektivavtal
3. lönebikostnaderna
4. beskattningen
5. skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU
6. transportkostnaderna
7. för liten efterfrågan på produkterna / tjänsterna
8. finansieringssvårigheter
9. osäkerhet
10. bristen på kompetent personal
11. lönenivån / övriga produktionskostnader
12. hård konkurrens
13. osund konkurrens orsakad av offentlig näringsverksamhet
14. konkurrensnedvridande företagsstöd
15. konkurser och skuldsaneringsförfaranden
16. grå / svart marknad
17. centralisering av marknaden
18. annan orsak, vilken? _____

Vill Ni ha Konjunkturrapporten som återrapportering?

Ja

Nej

Tack så mycket för Er tid!

Preliminär förvärvsinkomstskatte­kalkyl, Mariehamn (1.000 euro)
April 2005

	2003	2004**	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	214 643	220 203	227 949	235 263
<i>förändring, %</i>	3,8	2,6	3,5	3,2
Avdrag, riks-	37 957	44 227	46 270	45 212
Avdrag för inkomstens förvärvande	4 131	4 404	4 491	4 588
Förvärvsinkomst­avdrag	11 814	17 616	19 376	19 473
Grundavdrag	1 689	1 681	1 672	1 664
Övriga avdrag	20 323	20 526	20 731	19 488
Avdrag, åländska	13 118	4 547	4 703	4 852
Resekostnadsavdrag	562	605	627	647
Studielåneavdrag	75	75	76	77
Sjukdomskostn.avdrag	3 399	3 487	3 610	3 726
Studieavdrag	368	379	390	402
Allmänt avdrag	8 714	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	51 075	48 774	50 973	50 063
Beskattningsbar inkomst	163 568	171 429	176 976	185 200
Skattesats	16,00	16,00	16,00	16,00
Kalkylerad skatt	26 171	27 429	28 316	29 632
Underskottsgottgörelse mm	187	206	0	0
Övr. avdrag från skatten	1 541	1 557	1 572	1 588
Debiteras	24 442	25 666	26 744	28 044
"Förvärvsinkomstören"	152 765	160 413	167 148	175 274
<i>förändring, %</i>	1,6	5,0	4,2	4,9

Preliminär förvärvsinkomstskatte­kalkyl, centralkommunerna (1.000 euro)
April 2005

	2003	2004**	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	152 860	157 425	164 325	169 806
<i>förändring, %</i>	6,2	3,0	4,4	3,3
Avdrag, riks-	29 425	32 758	34 367	33 566
Avdrag för inkomstens förvärvande	3 064	3 148	3 237	3 311
Förvärvsinkomst­avdrag	9 491	12 594	13 968	14 037
Grundavdrag	1 545	1 537	1 530	1 522
Övriga avdrag	15 325	15 478	15 633	14 695
Avdrag, åländska	10 971	5 224	5 447	5 634
Resekostnadsavdrag	2 308	2 493	2 601	2 695
Studielåneavdrag	46	46	47	48
Sjukdomskostn.avdrag	2 377	2 448	2 555	2 640
Studieavdrag	230	237	244	251
Allmänt avdrag	6 010	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	40 396	37 982	39 815	39 200
Beskattningsbar inkomst	112 464	119 443	124 510	130 606
Kalkylerad skatt	18 732	20 134	21 157	22 191
Underskottsgottgörelse mm	211	232	0	0
Övr. avdrag från skatten	1 092	1 103	1 114	1 125
Debiteras	17 429	18 799	20 043	21 066
"Förvärvsinkomstören"	104 635	111 507	117 931	123 962
<i>förändring, %</i>	4,2	6,6	5,8	5,1

**Preliminär förvärvsinkomstskatte­kalkyl, randkommunerna (1.000 euro)
April 2005**

	2003	2004**	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	72 533	75 511	76 813	78 489
<i>förändring, %</i>	6,2	4,1	1,7	2,2
Avdrag, riks-	15 573	16 982	17 554	17 083
Avdrag för inkomstens förvärvande	1 489	1 510	1 513	1 531
Förvärvsinkomst­avdrag	4 733	6 041	6 529	6 562
Grundavdrag	914	909	905	900
Övriga avdrag	8 437	8 521	8 607	8 090
Avdrag, åländska	5 973	3 464	3 526	3 602
Resekostnadsavdrag	1 868	2 040	2 076	2 120
Studielåneavdrag	23	23	23	23
Sjukdomskostn.avdrag	1 251	1 302	1 325	1 354
Studieavdrag	96	99	102	105
Allmänt avdrag	2 735	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	21 546	20 446	21 080	20 685
Beskattningsbar inkomst	50 987	55 065	55 733	57 804
Kalkylerad skatt	9 033	9 754	9 928	10 295
Underskottsgottgörelse mm	87	96	0	0
Övr. avdrag från skatten	612	618	624	630
Debiteras	8 334	9 040	9 304	9 664
"Förvärvsinkomstören"	47 049	51 044	52 233	54 269
<i>förändring, %</i>	4,2	8,5	2,3	3,9

**Preliminär förvärvsinkomstskatte­kalkyl, skärgården (1.000 euro)
April 2005**

	2003	2004**	2005**	2006**
Förvärvsinkomster	38 495	39 658	40 575	41 511
<i>förändring, %</i>	6,1	3,0	2,3	2,3
Avdrag, riks-	8 797	9 828	10 160	9 863
Avdrag för inkomstens förvärvande	735	793	799	809
Förvärvsinkomst­avdrag	2 250	3 173	3 449	3 466
Grundavdrag	559	556	553	551
Övriga avdrag	5 253	5 306	5 359	5 037
Avdrag, åländska	2 557	1 162	1 190	1 219
Resekostnadsavdrag	350	383	395	406
Studielåneavdrag	11	11	11	11
Sjukdomskostn.avdrag	700	720	735	752
Studieavdrag	46	47	49	50
Allmänt avdrag	1 450	0	0	0
Avdrag, sammanlagt	11 354	10 989	11 350	11 082
Beskattningsbar inkomst	27 141	28 669	29 224	30 429
Kalkylerad skatt	4 738	5 042	5 157	5 368
Underskottsgottgörelse mm	33	36	0	0
Övr. avdrag från skatten	401	405	409	413
Debiteras	4 304	4 601	4 748	4 955
"Förvärvsinkomstören"	24 665	26 172	26 920	28 101
<i>förändring, %</i>	3,9	6,1	2,9	4,4